

Rapport 3:2020

Et mangfoldig kunst- og kulturliv

Hva vet vi og hvordan utvikle mer kunnskap?

Synne Granum Sætrang
Linn Synnøve Skutlaberg
Jostein Ryssevik

Synne Granum Sætrang

Linn Synnøve Skutlaberg

Jostein Ryssevik

Et mangfoldig kunst- og kulturliv

HVA VET VI OG HVORDAN UTVIKLE MER KUNNSKAP?

Ideas2evidence rapport 3/2020

IDEAS2EVIDENCE

Bygger kunnskap

© ideas2evidence 2020

ideas2evidence

Villaveien 5

5007 Bergen

Telefon: 91817197

post@ideas2evidence.com

Bergen, mars 2020

ISBN 978-82-93181-85-9

Innhold

Kapittel 1 - Innledning	7
Metoder, datakilder og avgrensninger.....	9
Kapittel 2 – Representasjon i kunst- og kulturlivet.....	13
Representasjon blant utøvere og ansatte i kunst- og kulturinstitusjoner	14
Kulturkonsum – representasjon foran scenen	14
Representasjon i frivillige organisasjoner.....	16
Innholdsrepresentasjon	17
Referanser.....	17
Kapittel 3 – Inkludering i kunst- og kulturlivet	20
Museum og kulturarv.....	20
Bibliotek og arkiv.....	21
Musikk og scenekunst.....	22
Kulturskole	23
Øvrige, feltoverskridende publikasjoner	23
Mangfolds- og inkluderingsarbeid.....	23
Mangfolds- og inkluderingsarbeid i lokalt kunst- og kulturliv.....	24
Mangfold og inkludering i frivillige organisasjoner.....	25
Referanser.....	26
Kapittel 4 – Erfaringer med kunst- og kulturlivet	31
Referanser.....	32
Kapittel 5 – Oppsummering og vurdering av kunnskapstilfanget	34
Litteratur i randsonen	36
Referanser - litteratur i randsonen	37
Kapittel 6: Indikatorer for mangfold i kulturlivet – muligheter og utfordringer.....	44
Prinsipper og egenskaper.....	44
Viktige definisjoner og avgrensninger.....	46
Hvem skal inkluderes?.....	46
Hvordan kommer inkludering og mangfold til uttrykk?	49
På hvilke arenaer foregår inkluderingen?	53
Datasituasjonen – muligheter og mangler	57
Noen forslag til løsninger	59
Vedlegg: Referanser fra de nordiske kulturrådene	64

Danmark.....	64
Finland.....	64
Sverige.....	65

Kapittel 1 - Innledning

Meld. St. 8 (2018-2019) *Kulturens kraft. Kulturpolitikk for framtida* redegjør for det verdimeslige grunnlaget for regjeringens kulturpolitikk. Meldingen tar blant annet for seg hvilken rolle og funksjon kulturen skal ha i samfunnsbyggingen sett ut ifra mer overordnede utviklingstrekk i samfunnet som demografiske endringer, teknologisk utvikling, globalisering og utviklingen i samfunnsøkonomien. To av satsingsområdene i meldingen er å øke mangfoldet og representasjonen av den flerkulturelle befolkningen i kunst- og kulturlivet, og å utvikle et mer helhetlig kunnskapssystem som har relevans både for sektoren og for politikktutforming og forvaltning av sektoren.

Kulturrådet har i en årrekke jobbet med å øke mangfoldet i kunst- og kulturlivet ved å forvalte ulike virkemidler som skal bidra til å øke mangfoldet i sektoren. Derfor har Kulturrådet behov for å få oversikt over hva som finnes av kunnskap knyttet til kulturelt mangfold i norsk kunst- og kulturliv, og har gitt ideas2evidence i oppdrag å gi en oversikt over litteratur som finnes om temaet. Oppdraget er ytterligere aktualisert etter at Kulturrådet fra og med 2020 har fått ansvar for å koordinere det nasjonale arbeidet med mangfold i kulturlivet.

Oppdraget har resultert i denne rapporten, og arbeidet har bestått av

- ◆ å kartlegge aktuell kunnskapsproduksjon om temaet;
- ◆ å vurdere kunnskapsgrunnlaget og dets relevans for Kulturrådets arbeid på feltet, herunder foreslå hvilke områder det trengs mer kunnskap om, og
- ◆ å bistå med vurderinger og utforming av måleindikatorer som kan anvendes for å øke kunnskapen om i hvilken grad personer med innvandrerbakgrunn er inkludert og representert i ulike deler av kulturlivet.

Kartleggingsdelen av oppdraget er løst ved å kombinere en e-postundersøkelse til bransjeorganisasjoner med systematiske litteratursøk på utvalgte nettsider og i vitenskapelige databaser. Kunnskapsoversikten er avgrenset til kunnskap produsert etter 2010, og omfatter kunstretningene litteratur, musikk, scenekunst, visuell kunst, samt museum og kulturarv. Kunnskapen omfatter både kulturproduksjon, kulturformidling og kulturbruk, og både det profesjonelle og det frivillige kulturlivet.

Det opprinnelige mandatet for oppdraget var å se på «*i hvilken grad personer med innvandrerbakgrunn (ref. SSBs definisjon) er inkludert og representert i ulike deler av kulturlivet*». Av årsaker vi redegjør for nærmere i metoddelen, har vi ansett det som hensiktsmessig å legge til grunn en bredere definisjon av hvem kunnskapsoppsummeringen skal handle om; personer med flerkulturell bakgrunn. Det omfatter både innvandrere og synlige/etniske/kulturelle minoriteter, men i denne sammenhengen har vi utelatt litteratur om urfolk og nasjonale minoriteter. Behovet for tydelige definisjoner og avgrensninger knyttet til hvem som skal inkluderes, diskuteres ytterligere i indikatordelen av rapporten.

Søket resulterte i 109 relevante publikasjoner. I arbeidet med å vurdere kunnskapens relevans for Kulturrådet, har vi valgt å sortere materialet i tre kategorier:

- ◆ Kunnskap om *representasjon* av personer med flerkulturell bakgrunn i ulike deler av norsk kunst- og kulturliv.
- ◆ Kunnskap om *inkludering* av personer med flerkulturell bakgrunn i norsk kunst- og kulturliv.
- ◆ Kunnskap om hvilke *erfaringer og opplevelser* personer med flerkulturell bakgrunn har med det norske kunst- og kulturlivet.

Tabellen under viser antall publikasjoner per år, og for hver av disse kategoriene.

Tabell 1: Resultat av kunnskapssøk, fordelt på år og på tema.

Publikasjonsår	Totalt	Om representasjon	Om inkludering	Om flerkulturelles erfaringer med sektoren
2020	1	1	0	0
2019	18	6	8	4
2018	11	4	6	1
2017	11	4	7	0
2016	15	4	9	2
2015	4	1	2	1
2014	7	1	5	1
2013	11	1	10	0
2012	10	4	5	1
2011	7	0	4	3
2010	14	4	10	0
Totalt	109	30	66	13

Det har ikke vært en del av oppdraget å vurdere kunnskapens kvalitet, men å gi en kortfattet oversikt over hvilken kunnskap som finnes og identifisere eventuelle kunnskapsbehov. Kapittel 2 til 4 gir en oversikt over litteraturen, strukturert etter de tre ovennevnte temaene. *Kapittel 2* presenterer hvilken kunnskap vi har funnet om kvantitative mål på representasjon i form av f.eks. ansettelse og verv på og bak scenen, samt kulturbruk. *Kapittel 3* tar for seg hvilken litteratur vi har funnet som handler om prosesser og kvalitative mål, så som hvordan ulike aktører jobber for å øke det kulturelle mangfoldet. *Kapittel 4* gir en oversikt over litteratur som sier noe om hvordan personer med flerkulturell bakgrunn selv opplever norsk kunst- og kulturliv. *Kapittel 5* gir en kort og samlet oppsummering av hva som finnes av kunnskap på feltet, og en vurdering av hva det trengs mer kunnskap om. Avslutningsvis i kapittelet gir vi også et riss over publikasjoner som berører tematikken Kulturrådet har vært opptatt av, men som vi har vurdert som utenfor det Kulturrådet ønsket med denne kunnskapsoversikten.

Kapittel 6 svarer på det tredje oppdraget i mandatet, nemlig å gi råd til Kulturrådet om videre arbeid med å utvikle måleindikatorer for å øke kunnskapen om kulturelt mangfold i sektoren. I kapittelet diskuteres muligheter og utfordringer ved å utvikle et sett av indikatorer for å måle mangfold i det norske kulturlivet. Basert på refleksjoner om bl.a. hva som kjennetegner gode måleindikatorer og datasituasjonen på feltet, skisserer vi avslutningsvis noen konkrete løsningsforslag til utvikling av et slikt indikatorsett.

Metoder, datakilder og avgrensninger

Temaet for oppdraget dekker et relativt smalt saksfelt, og problemstillingen som skal belyses er primært deskriptiv. Det relevante kunnskapstilfanget var derfor ikke begrenset til vitenskapelige publikasjoner, men kunne også omfatte såkalt grå litteratur og deskriptiv statistikk. Med grå litteratur menes litteratur som ikke er publisert i formelle publiseringskanaler, som offentlige utredninger, avhandlinger, publikumsundersøkelser eller andre kartlegginger. Siden vi antok at den relevante kunnskapen ville være spredt på flere kilder enn de tradisjonelle søkekildene for forskningslitteratur, kombinerte vi en mer eksplorerende tilnærming i den innledende fasen med et mer stringent søk i vitenskapelige databaser.

Vi har derfor gjennomført kunnskapsinnhenting etter en semi-strukturert snøballmetode, der vi har kombinert brede og mer systematiske litteratursøk med andre undersøkelser. Samlet sett har vi:

- ◆ gjennomført en kortfattet bransjeundersøkelse;
- ◆ søkt etter relevante publikasjoner på en rekke relevante nettsider;
- ◆ gjennomført systematiske litteratursøk i flere vitenskapelige databaser;
- ◆ konsultert referanselistene i relevante publikasjoner, og inkludert eventuelle relevante referanser herfra (snøballmetode)¹.

Tilnærmingen innebar at vi innledet arbeidet med en bred og eksplorativ tilnærming. Etter hvert snevret vi søket inn til et mer stringent og systematisk litteratursøk, der vi benyttet anerkjente metodiske grep som kjennetegner systematiske kunnskapsoppsummeringer. Dette innebar at vi benyttet erfaringer fra kunnskapen vi fant frem til i den eksplorative fasen, til å kalibrere og fokusere det mer systematiske litteratursøket. Samtidig har de to fasene dels vært overlappende i tid, fordi den eksplorative fasen tok betydelig lenger tid enn det systematiske søket.

Kort om undersøkelsen blant bransjeorganisasjoner

I desember 2019 sendte vi ut en henvendelse på e-post til i overkant av 100 utvalgte bransjeaktører, bestående av miljøer og aktører på kunst- og kulturfeltet som ble valgt ut i samråd med oppdragsgiver. Vi ba om tilbakemelding på to spørsmål:

- ◆ Har din organisasjon selv produsert kunnskap om representasjon og inkludering av innvandrere innenfor deres felt(er)?
- ◆ Kjenner du til andre publikasjoner som handler om representasjon og inkludering av innvandrere i norsk kunst- og kulturliv som er relevant for din organisasjon?

Dette resulterte i 24 tilbakemeldinger, dvs. en svarprosent på om lag 20 prosent. Aktørene representerer ulike kunst- og kulturområder, så som feltoverskridende bransjeaktører (som f.eks. Kulturtanken, TrAp og Balansekunst-prosjektet), aktører som jobber med visuell kunst, scenekunst, musikk, litteratur museum og kulturvern, og representanter for offentlige myndigheter (IMDi, KS, fylkeskommuner og de fem største kommunene). En tilsvarende undersøkelse ble sendt til de nordiske kulturrådene, og her fikk vi svar fra samtlige. Noe av dette materialet er benyttet inn i arbeidet med

---

¹ Her har vi i hovedsak stoppet etter ett ledd, med unntak av henvisninger vi har vurdert som særlig relevante for oppdraget.

rapportens siste del om indikatorutvikling. Referansene fra den nordiske undersøkelsen er samlet i en egen litteraturliste bakerst i rapporten.

Mye av kunnskapen vi har mottatt fra bransjen har vært publisert materiale, som forskningsrapporter, bøker som anses som relevante for arbeid med mangfold i bransjen o.l. Utover dette har vi mottatt noe «grå» litteratur som prosjektevalueringer, årsrapporter, henvisninger til handlingsplaner o.l. I tillegg mottok vi tilbakemeldinger og refleksjoner som både var nyttige med hensyn til å kalibrere det systematiske litteratursøket, og for arbeidet med å utvikle måleindikatorer.

Gjennomgang av nettsider

Parallelt med utsendelse og arbeid med tilbakemeldinger fra bransjeundersøkelsen, har vi lett etter relevante publikasjoner på følgende nettsider:

- ◆ Kulturrådet
- ◆ Kulturtanken
- ◆ Kunnskapsverket
- ◆ Statistisk sentralbyrå (SSB)
- ◆ Norsk publikumsutvikling (NPU)
- ◆ Norske konsertarrangører (NKA)
- ◆ Interkultur
- ◆ Nordisk samarbeid
- ◆ NORCE
- ◆ By- og regionforskningsinstituttet NIBR – Oslo Met
- ◆ Institutt for samfunnsforskning (ISF)
- ◆ Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
- ◆ Nordisk senter for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU)
- ◆ Nordlandsforskning
- ◆ Velferdsforskningsinstituttet NOVA/Ungdata – Oslo Met
- ◆ Telemarksforskning

Bransjeundersøkelsen og gjennomgangen av nettsider resulterte i mange publikasjoner som vi fortløpende måtte ta stilling til relevansen av. En del av det vi samlet inn i den eksplorerende fasen, har vi i en senere sortering valgt å utelate fra vår liste over relevant litteratur. Det gjelder f.eks. informasjon om pågående eller avsluttede prosjekter som gir marginalt med generaliserbar kunnskap, utstillingskataloger, handlingsplaner og årsrapporter.

Systematiske litteratursøk

Mens vi i den innledende, eksplorerende fasen anla en bred tilnærming til hvilken litteratur som skulle tas med («Hva finnes av kunnskap knyttet til kulturelt mangfold i kulturlivet?»), etablerte vi i forbindelse med de mer systematiske litteratursøkene noen tydeligere avgrensninger. Tilnærmingen har vært basert på metoden Rapid Evidence Assessment (REA), som blant annet innebærer å ta i bruk forhåndsdefinerte søkeord og mer stringente inklusjons- og eksklusjonskriterier. Hensikten er å unngå skjevheter i litteraturtilfanget, slik f.eks. snøballmetoden kan føre til. Arbeidet innebar også å etablere mer presise problemstillinger og begreper. Basert på kunnskapen vi innhentet i den eksplorerende fasen, så vi imidlertid behov for å utvide fokusområdet fra den opprinnelige problemstillingen i

utlysningen, både tematisk og begrepsmessig. Tematisk valgte vi å ta med litteratur både om representasjon, inkludering og erfaringer/opplevelser. Når det gjelder begrepsbruk, fant vi at innvandrerbegrepet viste seg å være for smalt til å fange opp bredden av personer som kan sies å være representanter for et kulturelt mangfold, f.eks. tredjegerasjons innvandrere, synlige minoriteter o.l. Ulike begreper ble derfor testet ut i prøvesøk, og enkelte av disse benyttet i de endelige søkene.

Det ble foretatt søk i Oria, NorArt, Idunn, Christin og Google Scholar. Søkene ble kun gjennomført på norsk. Prøvesøkene viste at de ulike databasene ga ulike resultater på de samme søkeordene, både i antall treff og relevans. Vi måtte derfor anlegge noe ulike strategier i de ulike databasene. I Oria og NorArt var det mulig å utføre «uttømmende» søk, hvor vi kunne inkludere en rekke mulige formuleringer i ett og samme søk for å sikre gode treff. I de øvrige ressursene benyttet vi følgende søkeord og kombinasjoner:

- ◆ Innvandrer/flerkultur/integrer* + Kulturliv/kulturpolitikk
- ◆ Innvandrer/flerkultur/integrer* + Spesifikt kunstfelt (musikk/litteratur/scenekunst/visuell kunst/kulturarv)²

Det viste seg at de systematiske litteratursøkene førte til forholdsvis få publikasjoner som vi ikke allerede hadde plukket opp gjennom de nettbaserte søkene, bransjeundersøkelsen og snøballmetoden i den eksplorerende fasen. Vi tolker det som at vi har lyktes med å identifisere mye av den kunnskapen om kulturelt mangfold i norsk kunst- og kulturliv som er publisert i perioden 2010 – begynnelsen av 2020.

Avgrensninger

Som beskrevet innledningsvis, har vi i kunnskapsoversikten inkludert litteratur om hele verdikjeden, både i det profesjonelle og det frivillige kulturlivet, innenfor Kulturrådets ansvarsområder. Vi har derimot *ikke* inkludert kunnskap om idrett, deltakelse i tros- og livssynsorganisasjoner, media/TV/radio, eller dataspill. På grunn av oppdragets rammer, har vi heller ikke aktivt søkt etter kunnskap om representasjon og inkludering i utdanningsinstitusjoner eller i forvaltningen av kunst- og kulturfeltet, selv om dette er hhv. rekrutteringsarenaer og arenaer for beslutninger for sektoren.

I samråd med Kulturrådet har vi definert følgende inklusjons- og eksklusjonskriterier, som har ligget til grunn for vår vurdering av søkerresultatene:

- ◆ Publikasjoner fra og med 2010.
- ◆ Norsk kontekst
- ◆ Kunnskapen bør være overordnet/bred nok (f.eks. utelukke undersøkelser av enkeltorganisasjoner eller enkeltarrangement, utstillingskataloger o.l.)
- ◆ Både litteratur som er publisert i vitenskapelig publikasjonskanaler og såkalt «grå» litteratur. Sistnevnte kan dreie seg om offentlige utredninger, avhandlinger, ulike typer evaluerings- og prosjektrapporter, publikumsundersøkelser og andre kartlegginger (inkluderer *ikke* årsrapporter, handlingsplaner eller strategidokumenter)

---

² Det ble også gjennomført supplerende søk på spesifikke områder innenfor de ulike kulturuttrykkene, som film, teater, dans osv.

◆ Kunnskap av både kvalitativ og kvantitativ art

Sammen med de mer spissede problemstillingene som ble utarbeidet i forbindelse med det systematiske søket, har de ovennevnte kriteriene bidratt til at om lag halvparten av publikasjonene som ble samlet inn i den eksplorative fasen av oppdraget, er ekskludert fra den endelige oversikten. Dette anså vi som helt nødvendig for at kunnskapsoversikten skal være så spisset som mulig for å best mulig besvare problemstillingene Kulturrådet er opptatt av. Selv om den nevnte litteraturen har blitt vurdert som enten for smal, for bred eller tematisk på siden av problemstillingene til dette oppdraget, kan den likevel bidra til å gi et bilde av hva som finnes av kunnskap på feltet. Hva som kjennetegner denne kunnskapen omtales derfor kort i kapittel 5. Etter ønske fra oppdragsgiver har vi samlet de ekskluderte publikasjonene i en egen referanseliste.

Kapittel 2 – Representasjon i kunst- og kulturlivet

I dette delkapittelet redegjør vi for hva kunnskapssøket/-innhentingene har ledet oss til når det gjelder kunnskap om representasjon av personer med flerkulturell bakgrunn i ulike deler av norsk kunst- og kulturliv, det vil si kunnskap som sier noe om omfang. Det innebærer kunnskap om i hvilken grad flerkulturelle deltar foran, på eller bak scenen.

Av de 109 publikasjonene i litteraturoversikten, har vi vurdert at 30 publikasjoner gir kunnskap om i hvilken grad personer med flerkulturell bakgrunn er representert i ulike deler av norsk kunst- og kulturliv. Det utgjør én av fire publikasjoner. Tabell 1 i kapittel 1 viser at antall publikasjoner som omhandler representativitet har økt de siste årene. Flere av disse studiene skiller mellom «vestlig» og «ikke-vestlig» bakgrunn, eller spesifikk landbakgrunn. En slik inndeling viser fram noen interessante mønstre både i kulturkonsum og når det gjelder representasjon på og bak scenen. Mange av disse tendensene finnes også på tvers av de nordiske landene, men vi finner i liten grad kunnskap om hvorfor det er slik.

Kunnskap om innvandreres deltakelse og dermed representasjon i frivillige organisasjoner viser også forskjeller mellom innvandrere med bakgrunn fra ulike land. Et annet viktig kunnskapsbidrag er at deltakelse, blant annet i kulturorganisasjoner, er positivt for integrasjon av innvandrere og samfunnet for øvrig, fordi innvandreres tillit økes gjennom slik deltakelse. Demokrati- og medborgerskapsperspektivet er med andre ord et sentralt aspekt ved frivillighetslitteraturen.

Én refleksjon vi har gjort oss, er at det i tiden framover er viktig å måle både tilgangen på kunstnere, kulturarbeidere og kulturledere med flerkulturell bakgrunn i Norge, men også hvorvidt disse faktisk representeres på og bak scenen, og der beslutninger i kunst- og kulturlivet tas.

Vi noterer oss også at det er to utgivere, som har statlig støtte, som står for brorparten av publikasjonene om representasjon av flerkulturelle i kunst- og kulturlivet. Det gjelder Norsk publikumsutvikling og Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Det er et tegn på at det å utvikle kunnskap om flerkulturell representasjon i kunst- og kulturlivet ikke gjør seg selv, men er noe det kreves særlig bevissthet om.

Representasjon blant utøvere og ansatte i kunst- og kulturinstitusjoner

---

Litteratursøket har resultert i sju studier som vi mener på litt ulike måter tar for seg representasjon på og bak scenen, det vil si blant utøvere, men også i kulturinstitusjonenes ledelse og i kulturforvaltningen.

Kulturstatistikken 2017 tydeliggjør hvor personer med innvandrerbakgrunn er sysselsatt på enkelte områder innenfor kulturfeltet (SSB, 2018). De næringene som har høyest andel sysselsatte med innvandrerbakgrunn er selvstendig kunstnerisk virksomhet og drift av museum, med 12 prosent hver. *Kunstnerundersøkelsen 2013*, som tar for seg kunstneres inntekter, har kartlagt landbakgrunn som én av flere bakgrunnsvariabler (Heian, Løyland og Kleppe, 2015). Kulturanalys Nordens kartlegging *Kultur med ulike bakgrunn* (2017) viser andelen ansatte med utenlandsk bakgrunn i statlig finansierte kulturinstitusjoner. Videre viser studien at andelen ansatte med innvandrerbakgrunn i kunst- og kultursektoren har økt mer i Norge sammenlignet med de andre nordiske landene. Den høye andelen ser imidlertid ut til å skyldes at det er en betydelig andel innvandrere innen kunstformer knyttet til scene og orkester. Det dreier seg i stor grad om personer fra vestlige eller engelsktalende land. Utvikling mot en mer kulturelt mangfoldig kultursektor ser altså overordnet positiv ut, men den ser ut til å være skjevt fordelt mellom ulike områder, og ulike landbakgrunner.

Videre viser kartleggingen fra Kulturanalys Norden at det er få personer med innvandrerbakgrunn i lederstillinger i kunst- og kultursektoren. Undersøkelser av landbakgrunnen blant ansatte i Kulturrådet og i kulturinstitusjonenes styrever, gjennomført av Klassekampen, viser at det samme gjelder for styrerepresentasjon i kultursektoren (Døskeland og Brække, 2019; Døskeland, Vollan og Brække, 2019).³ Samlet sett viser altså ulike kilder den samme tendensen, at det er svak representasjon av flerkulturelle i lederstillinger både i kunst- og kulturinstitusjoner og i kunst- og kulturforvaltningen. Det betyr at det er en underrepresentasjon i sentrale stillinger der beslutninger tas.

De tre siste referansene handler om representasjon blant barn og unge. To av dem handler om kulturskolen, nærmere bestemt kulturskolebruk blant innvandrere (Kleppe, 2013) og kulturskolebruk i storbyene (Bjørnsen, 2012). Den sistnevnte viser at barn med ikke-vestlig bakgrunn er særlig underrepresentert i kulturskolen. I tillegg har vi inkludert studien «Barn og unges fritid i et kjønns- og likestillingsperspektiv. Litteraturgjennomgang» (Seland, Person og Eriksen, 2019) som bl.a. synliggjør hvilken betydning det å ha foreldre med minoritetsbakgrunn har for barn og unges fritidsbruk.⁴ Mens sosioøkonomisk bakgrunn og foreldrenes utdanning bidrar til å forklare mye forskjellene mellom majoritet og minoritet i idretten, ser det ikke ut til å forklare hvorfor en lavere andel minoritetsjenter er underrepresentert i bl.a. hobby- og fritidsorganisasjoner.

Kulturkonsum – representasjon foran scenen

Vi har funnet ti publikasjoner om kulturkonsum, som på en eller annen måte også gir kunnskap om kulturkonsumet blant flerkulturelle/i innvandrerbefolkningen. Ett av kapitlene i Mangsets (2012) notat

---

³ I utgangspunktet har vi utelatt avisartikler i kunnskapsoversikten, men vi valgte likevel å inkludere to artikler fra Klassekampen, desember 2019, fordi de var empirisk basert og i kjernen av oppdragets mandat.

⁴ Det er det flere studier som viser, m.a. noen av studiene vi presenterer i neste kapittel.

om hvorvidt kulturpolitikken kan lykkes med å utjevne skjevheter i tilgang til kulturtilbud, gir en oversikt over empiri om hva som påvirker kulturbruk. Ett delkapittel tar for seg innvandrerbefolkningens kulturbruk, basert på SSBs kultur- og mediebruksundersøkelse blant innbyggere med innvandrerbakgrunn fra 2009.⁵ Når SSB i mye av tabellmaterialet sammenligner a) hele befolkningen i Norge (inkludert innvandrerbefolkningen) med b) innvandrere med innvandrerbakgrunn fra Asia, Afrika, Latin-Amerika og Europa utenom EU/EØS; og c) innvandrere fra EU/EØS, USA, Canada, Australia, framgår det noen forskjeller i kulturkonsumet mellom gruppene. Undersøkelsen viser bl.a. at de sistnevnte, som omtales som mer «vestlige» innvandrere, er *mer* aktive enn den norske befolkningen generelt på flere kulturarenaer. Det gjelder besøk på museer, kunstutstillinger, ballett- og danseforestillinger og opera/operette. Forfatteren mener det både kan skyldes relativt høy yrkes- og utdanningsstatus blant mange i gruppen, og liten kulturell avstand fra det kulturelle livet som tilbys i Norge. Videre viser tallene at det er små forskjeller mellom øvrig befolkning og personer med innvandrerbakgrunn fra Asia, Afrika m.m. når det gjelder besøk på museum og besøk på ballett/danseforestilling. Befolkningen med bakgrunn fra disse landene bruker derimot folkebibliotek og kulturfestivaler noe oftere enn den øvrige befolkningen, mens de går mindre på såkalte «høykulturelle» arenaer som teater/musikal/revy, konserter og kunstutstillinger enn befolkningen generelt.

Det er verdt å nevne at denne fordelingen gjenspeiler seg i vår kunnskapsinnhenting. Vi har funnet mer litteratur om inkludering og kulturelt mangfold innenfor museum, dans/scenekunst og bibliotek enn innenfor kulturuttrykk som musikk og visuell kunst (jf. kapittel 3.2). Derimot finnes det mindre kunnskap om hva som kan være årsaken til forskjellene i kunst- og kulturbruken basert på kulturell bakgrunn.⁶

De øvrige ni publikasjonene er utvalgsundersøkelser som undersøker kulturkonsum. Det er verdt å merke seg at Norsk publikumsutvikling (NPU) står bak om lag halvparten av disse publikasjonene. Felles for alle konsumstudiene er at én av bakgrunnsvariablene er hvorvidt respondentene har innvandrer-/flerkulturell bakgrunn. De gir derfor kunnskap om hvor stor del denne gruppen utgjør av populasjonen for undersøkelsen samt eventuelle variasjoner i deres kulturkonsum sammenlignet med den øvrige populasjonen. De inkluderte studiene konsentrerte seg om kulturkonsum i befolkningen i sentrale Østlandsområder eller i de fem storbyene, mens vi ikke har funnet tilsvarende kunnskap om kulturkonsumet i de litt mindre byene eller i andre deler av Norge. Vi har imidlertid kommet over en studie blant befolkningen i Hordaland, men siden den ikke kartla innvandrer-/flerkulturell bakgrunn er den ikke tatt med i kunnskapsoversikten. Det som likevel er interessant med denne undersøkelsen, er at den kartla hordalendingenes interesse for flerkulturelle arrangementer.

De ni inkluderte studiene kan deles i tre kategorier: 1) studier av kulturkonsum i befolkningen i et avgrenset område, 2) studier som tar utgangspunkt i konsumet av et konkret tilbud/kunstinstitusjon,

---

⁵ Vaage, O.F. (2009). *Kultur- og mediebruk blant personer med innvandrerbakgrunn. Resultater fra Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2008 og tilleggsutvalg blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre.* (Rapport 29/2009). Oslo-Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.

⁶ Mangset (2012, s. 36) gjør også et poeng ut av at SSBs kultur- og mediebruksundersøkelser avgrenser seg til innvandrere som har bodd minst 3 år i Norge: «Ettersom undersøkelsene ble gjennomført med spørreskjema på norsk, ble også innvandrere som slett ikke behersker norsk, i praksis holdt utenfor. Alt i alt er altså ikke de aller ferskeste og minst integrerte innvandrergruppene med i materialet [...]».

og 3) én studie tar for seg kjennetegn ved den delen av befolkningen som *ikke* er konsumenter av kunst- og kulturtilbud.

I den første kategorien finner vi seks studier, og de kartlegger kulturkonsumet i befolkningen i Oslo, Akershus, Vestfold og Drammen. To av studiene, om hhv. Oslo og Drammen, handler om barne- og ungdomsbefolkningen. De tre konsumstudiene som tar utgangspunkt i konkrete tilbud, undersøker hva som kjennetegner konsumenter av kunstuttrykket dans/Dansens Hus, Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design, mens den siste kartlegger Oslo-befolkningens holdning til kunst i det offentlige rom og potensialet for deltakelse i Oslobiennalen. Disse tre studiene tar utgangspunkt i kunstinstitusjoner i Oslo, selv om de også knyttes til kunstuttrykkene som presenteres mer generelt (hhv. dans, visuell kunst, og arkitektur og design). Studien om dans/Dansens Hus konkluderer med at det er en større andel av de med innvandrerbakgrunn som har vært på danseforestilling, enn de uten (Norsk publikumsutvikling/Opinion, 2018). Konsumstudien av Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design finner derimot at innvandrerbefolkningen bare i begrenset grad besøker museet (Gran og Wedde, 2012). I rapporten gjennomført i forbindelse med Oslo-biennalen 2019, kommer det blant annet fram at Oslos befolkning er svært positive til kunst i det offentlige rom, og at det gjelder på tvers av alle bakgrunnsvariabler, også innvandrerbakgrunn. Videre viser undersøkelsen at blant innvandrere er det en høyere andel som oppgir at de vil delta på Oslo-biennalen enn det er i gjennomsnittet av befolkningen (Norsk publikumsutvikling, 2019).

Den siste publikasjonen vi har inkludert presenterer en analyse av hva som kjennetegner personer med lav inntekt som ikke konsumerer kunst- og kultur. Denne studien er basert på en større publikumsundersøkelse i Oslo. Ett av funnene er at over 90 prosent av ikke-konsumentene var født i Norge. Det framgår imidlertid ikke hvor besteforeldrene deres var født, slik at vi ikke kan si noe om hvorvidt disse ikke-konsumentene har innvandrerbakgrunn etter SSBs definisjon (Morris Hargreaves McIntyre, 2014).

Representasjon i frivillige organisasjoner

Tematisk omhandler 10 publikasjoner, det vil si hele én av tre publikasjoner om representasjon, flerkulturelles/innvandreres deltakelse i frivillige og sivilsamfunnsorganisasjoner. Med ett unntak, er det *Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor* som har utgitt disse publikasjonene. Det kan stilles spørsmål ved hvor relevant etniske minoriteters deltakelse i frivillige organisasjoner generelt er for Kulturrådets behov, men vår vurdering har vært at kunnskapen er relevant i den grad den handler om frivillige organisasjoner knyttet til amatørfeltet.

Vi trekker fram noen funn fra én av disse publikasjonene. Eimhjellen og Arnesen (2018) peker på at de i sine analyser av hvilke typer organisasjoner innvandrerbefolkningen deltar mest og minst i, og for å sammenligne dette med befolkningen for øvrig⁷, har måttet slå sammen noen av organisasjonskategoriene som SSB bruker i sine undersøkelser. De har blant annet slått sammen idretts-, kultur- og friluftsansjoner samt innvandrersorganisasjoner, til kategorien «kultur- og fritidsorganisasjoner» (s. 21-22). Forfatterne er lite overrasket over at det er nettopp disse

---

⁷ Det er verdt å merke seg at innvandrere i disse rapportene er definert som «personer som er født i utlandet og har to utenlandskfødte foreldre og fire utenlandskfødte besteforeldre». Befolkningen for øvrig defineres som personer som har to norskfødte foreldre, norskfødte personer med en eller to innvandrereforeldre og utenlandskfødte personer med en eller to norskfødte foreldre.

organisasjonene som er dominerende blant innvandrerbefolkningen, blant annet fordi de også er mest dominerende i den øvrige befolkningen. Undersøkelsen viser imidlertid forskjeller i deltakelse etter organisasjonstype- og landbakgrunn, nærmere bestemt at det er høyeste deltakelse fra Sri Lanka og Bosnia, og lavest fra Tyrkia og Irak.

I en helt fersk rapport om sivilsamfunnsdeltakelse blant innvandrere er det gjort analyser av hvorvidt tillitsnivået blant innvandrerbefolkningen som deltar i frivillige organisasjoner varierer med organisasjonstype (Eimhjellen, Bentsen og Wollebæk, 2020). Rapporten undersøker hvorvidt frivillig arbeid for en organisasjon, enten som medlem eller ikke-medlem, varierer mellom landgrupper, og hvordan det påvirker sosial kapital og tillit. Undersøkelsen viser at innvandreres deltakelse i kulturorganisasjoner, idrettsorganisasjoner og politiske organisasjoner, fører til litt høyere tillit enn deltakelse i andre typer organisasjoner. Kulturorganisasjoner omfatter i denne undersøkelsen kor, korps, teater, kunstforening eller lignende, det vil si det som er den opprinnelige kategorien fra SSBs kulturbruksundersøkelse. Videre finner forskerne at landbakgrunn, språkkunnskaper og innvandringsårsak ut til å ha betydning for deltakelsen.

Innholdsrepresentasjon

Vi har i utgangspunktet, og i samråd med Kulturrådet, valgt å utelate studier om representasjon i innholdet i kunst- og kulturuttrykkene. Det gjelder f.eks. den tidligere nevnte publikumsundersøkelsen fra Hordaland, og det gjelder publikasjoner som f.eks. tar for seg hvordan flerkultur representeres i barneboklitteraturen eller hvordan flerkultur og identitet representeres gjennom noen musikksjangre (se kapittel 5 *Hva har vi ekskludert?*). Vi har likevel valgt å inkludere to studier som tar for seg representasjon i karakterer i norsk film og tv-produksjon. Begrunnelsen er at vi har en antakelse om at mangelfull representasjon i disse bransjene (men også f.eks. scenekunst) er et uttrykk for begrensede rekrutterings- og karrieremuligheter for flerkulturelle kunst- og kulturarbeidere i disse bransjene, selv om antallet karakterer med flerkulturell bakgrunn ikke sier noe om omfanget av skuespillere med flerkulturell bakgrunn. De aktuelle publikasjonene er forfattet av hhv. Norsk filminstitutt (2019) og Bjerkeland (2016).

Referanser

Bjerkeland, I. (2016). *Hovedkarakterer og sentrale bikarakterer i norsk TV-drama i perioden 2012-2016. En kvantitativ undersøkelse*. Lillehammer: Høgskolen i Lillehammer.

Bjørnsen, E. (2012). *Inkluderende kulturskole. Utredning av kulturskoletilbudet i storbyene*. (Prosjektrapport nr. 5/2012). Kristiansand: Agderforskning.

Bjørnsen, E., Lind, E. & Hauge, E. (2012). *Kunstkonsum i storbyene. En studie av brukere og ikke-brukere av det offentlig finansierte kunsttilbudet i byene Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger og Kristiansand* (FoU-rapport nr. 7/2012). Kristiansand: Agderforskning.

Dalen, H. (2019, 10. desember). Mye frivillig innsats blant norskfødte innvandrere. SSB. Hentet fra: <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/mye-frivillig-innsats-blant-norskfodte-med-innvandrerforeldre>

- Døskeland, T.S, & Brække, J. (2019, 20. desember). Refses for mangfoldet. *Klassekampen*. Hentet fra <https://www.klassekampen.no/article/20191220/ARTICLE/191229995>
- Døskeland, T.S, Vollan, M.B. & Brække, J. (2019, 17. desember). Fortsatt helhvite styrer. *Klassekampen*. Hentet fra https://www.klassekampen.no/article/20191217/ARTICLE/191219974?fbclid=IwAR1eXKxFEL2dT1vrZ_YDqAkV6s2Wk8fIJWc2Mr4-OPwcjn-IxPfiI9MEG8E
- Eimhjellen, I. & Arnesen, S. (2018). *Organisasjonsengasjement blant innvandrere* (Rapport 2018:3). Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Eimhjellen, I. & Segard, S (2010). *Etniske minoriteter og frivillige organisasjoner* (Rapport 8/2010). Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Eimhjellen, I. (2016). *Innvandrere si deltaking i norsk frivilligliv. Nye tal og metodiske utfordringer* (Rapport 3/2016). Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Eimhjellen, I., Bentsen, H.L. & Wollebæk, D. (2020). *Sivilsamfunnsdeltaking blant innvandrere i Norge* (Rapport 2020:2). Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Enjolras, B. & Wollebæk, D. (2010). *Frivillige organisasjoner, sosial utjevning og inkludering* (Rapport 2/2010). Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Gran, A. B. & Wedde, E. (2012). *Publikum – hvem, hva, hvorfor?* Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design. Perduco kultur.
- Heian, M. T., Løyland, T. & Kleppe, B. (2015). *Kunstnerundersøkelsen 2013. Kunstnerenes inntekter*. Revidert utgave. (TF-rapport nr 250). Bø: Telemarksforskning.
- Hylland, O. M. & Haugseve, Å.D. (2016). *Kultur for å delta. Kulturbruk og kulturarbeid blant barn og unge i Drammen* (TF-rapport nr 383). Bø i Telemark: Telemarksforskning.
- Kleppe, B. (2013). *Kultur møter kulturmøter. Kulturskolebruk blant innvandrere*. Bø: Telemarksforskning.
- Kulturanalys Norden. (2017). *Kultur med ulike bakgrunn- Utländsk bakgrund bland anställda vid statligt finansierade kulturinstitutioner i Norden*. Stockholm: Nordisk kulturfakta.
- Mangset, P. (2012). *Demokratisering av kulturen? Om sosial ulikhet i kulturbruk- og deltakelse* (TF-notat 7/2012). Bø: Telemark.
- Morris Hargreaves McIntyre. (2014). *Audience Atlas Norway: Analysis of lower income non-users*. Manchester: Morris Hargreaves McIntyre.
- Norsk Filminstitutt. (2019). *Representativitet i norsk film*. Notat.
- Norsk publikumsutvikling/Opinion. (2017). *Barn og unges kulturbruk i Oslo*. Oslo: Opinion/Norsk Publikumsutvikling.
- Norsk publikumsutvikling. (2016). *Befolknings-/publikumsundersøkelse Akershus fylkeskommune*. Oslo: Norsk publikumsutvikling.

- Norsk publikumsutvikling/Opinion. (2018). *Dansens publikum. Oppfatninger om dans og Dansens Hus blant brukerne og befolkningen*. Oslo: Opinion/Norsk publikumsutvikling.
- Norsk publikumsutvikling/Opinion. (2018). *Publikumsatlas Vestfold. Segmenteringsanalyse av befolkningen i Vestfold gjennomført av Norsk Publikumsutvikling (NPU) og Opinion AS*. Oslo: Opinion/Norsk publikumsutvikling.
- Norsk publikumsutvikling. (2019). *Kjennskap og holdninger til kunst i byens offentlige rom. Befolkningsundersøkelse gjennomført for Oslo kommune v/ Oslobiennalen 2019*. Opinion/Norsk Publikumsutvikling.
- Seland, I., Persson, M. & Eriksen, I. E. (2019). *Barn og unges fritid i et kjønns- og likestillingsperspektiv. Litteraturgjennomgang*. (NOVA-rapport 5/2019). Oslo: Velferdsinstituttet NOVA, OsloMet.
- Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. (2016). *Kunnskapsoversikt: Minoritetsbefolkningens deltakelse i frivillige organisasjoner: hva vet vi?* Hentet fra: https://www.samfunnsforskning.no/sivilsamfunn/publikasjoner/hovedfunn/a4_folder_kunnskapsoversikt_v7_online.pdf
- Statistisk sentralbyrå. (2018). *Kulturstatistikk 2017*. Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Vaage, O.F. (2010). *Oslo-befolkningens bruk av kulturtilbud: Resultater fra Kultur- og mediebruksundersøkelsene frå 1991 til 2008 og Levekårsundersøkelsen 2007*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Vrålstad, S. & Wiggen, K.S. (2017). *Levekår blant innvandrere i Norge 2016* (Rapport 2017/13). Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Wollebæk, D. & Sivesind, K.H. (2010). *Fra folkebevegelse til filantropi? Frivillig innsats i Norge 1997-2009* (Rapport 3/2010). Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Ødegård, G. & Fladmoe, A. (2017). *Samfunnsengasjert ungdom. Deltakelse i politikk og organisasjonsliv blant unge i Oslo* (Rapport 2/2017). Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.

Kapittel 3 – Inkludering i kunst- og kulturlivet

I dette delkapittelet redegjør vi for hva kunnskapssøket/-innhentingene har ledet oss til når det gjelder kunnskap om inkludering av personer med flerkulturell bakgrunn i ulike deler av norsk kunst- og kulturliv. Her har vi blant annet tatt med kunnskap om kulturpolitikk, om institusjonenes og myndighetenes rolle og arbeid med kulturelt mangfold. I tillegg har vi inkludert inkluderingsarbeid i lokalt kunst- og kulturliv, og kunnskap om kulturlivets rolle i øvrig integreringsarbeid.

Vi har vurdert at 66 av de totalt 109 inkluderte studiene gir kunnskap om temaet inkludering, det vil si om lag to av tre publikasjoner. Det er med andre ord denne kategorien vi har funnet klart mest litteratur om. Det kan på den ene siden skyldes at vi har operert med en bred forståelse av hvilke temaer som kan falle inn i denne kategorien. Samtidig tror vi også at omfanget av denne typen kunnskap gjenspeiler at mange i sektoren er opptatt av kulturelt mangfold og inkludering.

I underkant av halvparten av disse publikasjonene handler om et spesifikt kunst-/kulturfelt, og vi har skilt mellom disse for å synliggjøre hva det er mye og mindre kunnskap om. Vi har funnet klart flest publikasjoner om inkludering i museum og kulturminnevern, og bibliotek og arkiv. Mange av disse handler om hvordan man jobber med inkludering på disse kulturarenaene. Kunnskapsomfanget kan også henge sammen med bibliotek- og museumssektorens samfunnsrolle, hvor inkludering og publikumsdialog er å anse som en del av deres demokratiske oppdrag. Videre er det noen publikasjoner om inkludering i scenekunst, musikk og kulturskole, men ingen av relevans som omhandler litteraturproduksjon eller visuell kunst.

Den andre halvparten av publikasjonene om inkludering omtaler vi som «feltoverskridende». Her har vi skilt ut publikasjoner som handler om inkludering i lokalt kunst- og kulturliv, eller inkludering i frivillige organisasjoner. Vi mener disse er av interesse fordi de gir kunnskap om hvordan og hvorfor inkluderingsarbeidet gjerne starter i frivillige og lokalt funderte kunst- og kulturorganisasjoner. Resten av den feltoverskridende litteraturen handler om konkrete tiltak eller prosjekter som har noe generaliserbar verdi, eller analyser av inkluderings- og mangfoldsarbeid mer generelt.

Museum og kulturarv

Litteratursøket har resultert i 13 publikasjoner om mangfolds- og inkluderingsarbeid i museumssektoren og tre masteroppgaver som handler om kulturelt mangfold i kulturminnevern.

Som tidligere nevnt er det et forholdsvis likt kulturkonsum i innvandrerbefolkningen og i den øvrige befolkningen når det gjelder museumsbesøk (Mangset, 2012), og det bidrar kanskje til å forklare

hvorfor museum er den kategorien vi har funnet flest publikasjoner om. Det kan også henge sammen med en uttalt satsing på mangfoldsarbeid som en del av deres demokratiske samfunnsrolle.⁸ Disse publikasjonene er utgitt gjennom hele perioden 2010-2019, men med et tyngdepunkt på hele åtte publikasjoner i perioden 2010-2013.

Litteraturen handler i all hovedsak om hvordan museene har jobbet, eller kan jobbe, for å bli mer tilgjengelige og inkluderende for et mangfoldig publikum. Eksempler på titler er «Inkluderende museer. Kulturkunnskap og -arbeid som katalysator for god inkludering.» (Ravn og Ruud, 2019) og «Mangfold i museene. En rapport fra et rekrutteringsprosjekt.» (Interkulturelt museum, 2013). Vi merker oss at flere av de eldste publikasjonene tar opp hvordan en kan jobbe med medvirkning for en mangfoldig brukergruppe.

Vi finner også publikasjoner som diskuterer ulike problemstillinger knyttet til museenes rolle som dokumentarist, både når det gjelder hva eller hvem som dokumenteres, og hvordan det kontekstualiseres. Et eksempel er boken *Museumsfortellinger. Vi og dei andre i kulturhistoriske museum* (Lien og Nielssen, 2016), som tar for seg nettopp hvordan identitet og kulturelle forskjeller skapes i hvilke fortellinger som formidles og hvordan. Vi har også funnet tre masteroppgaver om kulturelt mangfold som handler om kulturminnevern. Den ene masteroppgaven drøfter hvordan økt heterogenitet i befolkningen utfordrer historien rundt våre felles røtter og identitet, og hvordan dette igjen håndteres av offentlige aktører med ansvar for kulturminnevern (Sortum, 2015). Den andre masteroppgaven er en kvalitativ studie av kulturminneforvaltning og innvandring i én enkelt kommune, Sandnes (Økland, 2017), mens den tredje er en del av et dokumentasjonsprosjekt av innvandrerbutikker i Trøndelag, og drøfter hvilke gjenstander og fenomener som skal bevares og dokumenteres for fremtiden.

Bibliotek og arkiv

Både bibliotek og arkiv er kulturfelt som hovedsakelig ligger utenfor Kulturrådets ansvarsområde. Vi har likevel valgt å inkludere publikasjoner vi har funnet om disse kulturfeltene, fordi det har vist seg at det finnes en del kunnskap om kulturelt mangfold innen disse områdene. Igjen mener vi det er rimelig å tro at det henger sammen med folkebibliotekenes samfunnsrolle, og at de er en kulturarena som mange med innvandrerbakgrunn benytter seg av (Mangset, 2012; Vaage, 2009).

Vi har funnet sju publikasjoner, hvorav fem handler om bibliotek og to om arkiv. De fleste publikasjonene er noen år gamle; nærmere bestemt er fem av de sju publikasjonene utgitt i perioden 2010-2013. Det skyldes at hele tre av publikasjonene, tre vitenskapelige artikler, har sitt utspring i det samme, forskningsrådsstøttede forskningsprosjektet: *Public Libraries – Arenas for Citizenship: An Investigation of the Public Library as a Meeting Place in a Digital and Multicultural Context*, som varte fra 2007-2012. De tre artiklene baserer seg på ulike empiriske undersøkelser, og tar på ulike måter for seg (folke)bibliotekenes rolle som lokal møteplass på tvers av kulturell bakgrunn (Aabø, Audunson og Vårheim, 2010; Audunson, Essmat og Aabø, 2011; Audunson og Aabø, 2013).

---

⁸ Det er et overordnet mål at museene gjenspeiler det samfunnet de er en del av. «Museene er viktige premissleverandører i et moderne demokratisk samfunn og skal ha en aktiv samfunnsrolle», og skal «dermed reflektere et mangfold av perspektiver og virkeligheter.» (*Framtidas museum*, Meld. St. 49 (2008-2009), s. 123).

En annen tidlig publikasjon om bibliotek er kort og godt den første utgaven av Nasjonalbibliotekets skriftserie *Biblioteca Nova*. Denne utgaven tar for seg ulike sider ved bibliotekenes inkluderings- og mangfoldsarbeid, så som Nasjonalbibliotekets rolle, folkebibliotekenes rolle i språkopplæring gjennom språkkafé og lesesirkler med mer (Nasjonalbiblioteket, 2013).

Den ferskeste publikasjonen knyttet til bibliotek er en artikkel basert på et feltarbeid ved et bydelsbibliotek i Oslo Øst, som viser sameksistens mellom ulike aktiviteter og befolkningsgrupper, og hvordan jevnlig møter utfordrer dikotomien mellom fremmed og bekjent (Fagerlid, 2016).

De to publikasjonene vi har funnet som handler om arkiv, er en fagfelleurdert vitenskapelig artikkel om representasjon av minoriteter i Oslo byarkiver (Røsjø, 2012) og et bokkapittel som spør hvordan et arkiverende bibliotek som Nasjonalbiblioteket vurderer nyere minoriteters materiale og dets relevans for sentrale aspekter ved norsk samfunns- og kulturliv (Tisdell i Anderson, Fagerlid, Larsen, og Straume, 2017).

Musikk og scenekunst

Søket har bare resultert i én publikasjon om inkluderingsarbeid knyttet til musikk og fem knyttet til scenekunst. Det er med andre ord betydelig mindre kunnskap om inkluderings- og mangfoldsarbeid innenfor disse kunstuttrykkene enn innenfor kulturfeltene museum/kulturminnevern, bibliotek og arkiv. Videre ser vi at publikasjonene er utgitt gjennom hele perioden, og like mange de siste fem år som tidligere.

Referansen knyttet til musikk, er en doktorgradsavhandling som utforsker musikk som interkulturelt verktøy, basert på en etnografisk studie av samhandlingsprosesser i ensemblet *Fargespill* i Bergen (Kvaal, 2018). Når det gjelder scenekunst, er utgangspunktet for både Ræder (2013) og Fieldseth (2015) at kunstproduksjonen utenfor de tradisjonsrike scenekunstinstitusjonene har økt. De framhever at demografiske endringer i befolkningen har stimulert til en framvekst av dansetradisjoner med røtter i andre kulturelle kontekster, særlig innen det frie feltet. Ræder spør også hvorfor ikke virkemidlene for å stimulere til økt mangfold i større grad rettes inn mot det frie feltet.

De tre øvrige publikasjonene handler om enkeltstående ensembler eller prosjekter som bidrar til økt mangfold i kulturelle uttrykk, innenfor både amatørnivået og i den profesjonelle scenekunsten. Vi har inkludert publikasjonene fordi vi mener de kan gi noe generell kunnskap om inkludering (Bruun, 2013; Lydersen, 2016; Nordby, 2018). *Bolyst gjennom ildsjeler* (Lydersen, 2016) er en evaluering av et treårig samarbeid mellom Troms idrettskrets og Hålogaland amatørseleksjon med mål om å øke rekrutteringen av innvandrere som aktive og tillitsvalgte i lokalt organisasjonsliv. I artikkelen *Diversity on the Norwegian stage. Whose story is it anyway?* ser Bruun (2013) på prosjektet P:UNKT ved Akershus teater, hvor målet er å finne strategier for å styrke forholdet til befolkningen i et flerkulturelt samfunn. I sin masteroppgave drøfter Nordby (2018) interne og eksterne faktorer i organisasjonsmodellen til dansekompaniet Tabanka African and Caribbean Peoples Dance Ensemble. Avslutningsvis i oppgaven analyseres utfordringene kompaniet står ovenfor – og i hvilken grad kulturpolitikken har vært med å forme Tabanka som organisasjon.

Kulturskole

Vi har funnet to publikasjoner fra 2019 om kulturskolen. Den ene er én forskningsoversikt over nordisk litteratur om kulturskole, med et eget kapittel om demokrati og inkludering i kulturskolene (Rønningen, Jeppson, Tillborg, Johnsen og Holst, 2019). Den andre baserer seg på en bred kartlegging av de kommunale kulturskolene, og tar blant annet for seg rekruttering av minoritetsspråklige lærere og elever (Berge, Angelo, Heian, og Emstad, 2019).

Øvrige, feltoverskridende publikasjoner

Over halvparten av publikasjonene vi har vurdert som relevante i kunnskapsoversikten om inkludering, nærmere bestemt 37 publikasjoner, er ikke knyttet til et spesielt kunstuttrykk eller kulturfelt. Vi har i første omgang kategorisert disse som feltoverskridende, og dernest sortert dem i følgende temaer:

- ◆ Mangfolds- og inkluderingsarbeid generelt (18 publikasjoner)
- ◆ Mangfolds- og inkluderingsarbeid i lokalt kunst- og kulturliv (15 publikasjoner)
- ◆ Mangfold og inkludering i frivillige organisasjoner (4 publikasjoner)

Mangfolds- og inkluderingsarbeid

For en rekke av publikasjonene vi har funnet, er det vanskelig å finne noen god fellesnevner utover at de handler om mangfolds- og inkluderingsarbeid mer generelt, herunder kulturpolitikk. Blant disse finner vi tre av publikasjonene som ble utgitt i forbindelse med prosjektet *Inkluderende kulturliv i Norden*, så som en oversikt over aktuell litteratur om kulturelt mangfold på kulturfeltet (Aspegren, Nielsen, Henriksen og Righolt, 2019), og en oversikt over tekster, prosjekter og praksiser for nordisk mangfoldsarbeid i kunst- og kulturliv (Nordic Forum for Interculture, 2019). En tredje publikasjon som omhandler alle nordiske land, herunder Norge, er rapporten *Vem får vara med? Perspektiv på inkludering och integration i kulturlivet i de Nordiska landerna* (Kulturanalys Norden, 2017b). Denne publikasjonen må ses i sammenheng med *Kultur med olika bakgrund- Utländsk bakgrund bland anställda vid statligt finansierade kulturinstitutioner i Norden* (Kulturanalys, 2017a) som omtales i avsnitt 3.1 Kunnskap om representasjon.

Videre tar en del av publikasjonene utgangspunkt i erfaringer med konkrete tiltak og prosjekter. Det gjelder Gudjonsdottir og Johannessen (2016), Norsk publikumsutvikling (2016) og Jonvik og Holte (2018). Rapporten *Mangfold i kulturlivet. Hvordan inkludere flere foran, på og bak scenen?* utgitt av Interkultur (2019) er en erfaringsbasert håndbok basert både på praktiske eksempler, konkrete råd fra ulike arrangører og relevante funn fra studier og forskning nasjonalt og internasjonalt.

I noen av publikasjonene har forfatteren et mer analytisk og/eller overordnet blikk på mangfolds- og inkluderingsarbeidet. Haugsevje, Hylland, og Stavrum (2016) bruker kulturarbeid blant barn og unge i Drammen som case, og diskuterer hvilke utfordringer en møter når kulturpolitiske målsettinger skal omsettes i praksis. Schou og Lynnebakke (2017) analyserer koblingen mellom folkehelse- og integreringspolitikk. Rapporten handler blant annet om hvilken betydning kulturelle møteplasser, mulighet til å delta som publikum og utøver, og deltakelse i frivillige organisasjoner, har for folkehelsen.

Malme (2014) stiller spørsmål ved om det er et motsetningsforhold mellom det utvidede kulturbegrepet og det antropologiske kulturbegrepet innenfor opplæringsprogrammet «Aktiv omsorg», et prosjekt som har som mål å bringe inn kulturelle aktiviteter i omsorgen for den enkelte.

Danbolt (2014) tar i et delkapittel for seg ikke-etnisk norske kunstnere som én av flere minoriteter i norsk samtidskunst. Han presenterer flere ikke-etnisk norske samtidskunstnere som har lyktes i norsk kunstliv de siste tiårene. Men han peker også på at vestlig utdanningsbakgrunn og kunstuttrykk som ligner et vestlig samtidskunstideal i større grad blir anerkjent i det norske samtidskunstneriske miljøet, enn kunstnere som kom til Norge med en lang utdannelse og med praksis fra kunstneriske uttrykk som i Norge kan oppfattes som utdatert. Mange av disse har det vanskelig, ifølge forfatteren, og møter sjelden velvilje hos gallerister eller kritikere selv om arbeidene deres håndverksmessig er av høy kvalitet (Danbolt, 2014).

Noen av publikasjonene som har et mer overordnet perspektiv, tar for seg mangfold- og inkludering som konsept i selve kulturpolitikken. Vi har inkludert rapporten *Den utmanande diskussionen – Debattskrift om kulturpolitik och identiteter i Norden utgitt av Nordisk ministerråd* (2012) og en evaluering av Mangfoldsåret 2008 (Henningsen, Berkaak og Skålnes, 2010).

Til sist vil vi trekke fram tre publikasjoner som handler om publikumsutvikling. Både Danielsen (i Tolden og Valle, 2010) og en rapport fra Norsk publikumsutvikling (2019) gir en innføring i hva publikumsutvikling handler om, og hva det innebærer å jobbe med publikumsutvikling for et mangfoldig publikum. Notatet fra Interkultur/WolfBrown (2018) oppsummerer resultater av en pilotstudie av en ny metode for å undersøke påvirkning av interkulturelle arrangementer, herunder hvilke erfaringer miljøene gjorde seg med å utvikle ulike verktøy for å måle slike effekter.

Mangfolds- og inkluderingsarbeid i lokalt kunst- og kulturliv

Vi har valgt å inkludere publikasjoner som på én eller annen måte gir kunnskap om mangfolds- og inkluderingsarbeid i lokalt kunst- og kulturliv, og vi har skilt disse fra de mer overordnede og generelle publikasjonene om temaet. Vi har funnet 15 publikasjoner om det lokale arbeidet, og brorparten av publikasjonene handler om et geografisk avgrenset område, som en kommune, en bydel eller et tettsted. Noen av publikasjonene gir kunnskap om status for flerkulturell kulturbruk på stedet samt lokale prosesser og mekanismer knyttet til lokalt mangfolds- og inkluderingsarbeid. Dette gjelder fire rapporter om hhv. Vestnes og Oppegård kommuner samt bydeler i Groruddalen, og to rapporter om kulturbruk og kulturarbeid blant barn og unge i Drammen. Rapporten *Kulturliv og frivillighet som integreringsarena i Vestnes kommune* baserer seg på intervjuer med innvandrere og representanter for frivillige organisasjoner, kommunen og lokalt næringsliv, og viser muligheter og hindringer for innvandreres deltakelse i frivillighet og kulturelle aktiviteter i kommunen (Bye og Hovde, 2017). Elgvin, Rogstad og Sinnathamby (2013) tar for eksempel for seg kvinners og ungdoms møteplasser i bydel Stovner, som bibliotek, frivillighetsentral, friluftsområder og et tamilsk kultursenter, og de diskuterer hvordan møteplassene kan stimulere til økt deltakelse i lokalsamfunnet blant ungdom og kvinner.

Vi har også inkludert en stedsanalyse fra Florø, som er relevant primært fordi forskerne synliggjør et interessant paradoks knyttet til lokalt mangfolds- og inkluderingsarbeid, blant annet i kultursektoren (Vestby og Skogheim, 2010). Forskerne peker på at kommunen har en internasjonal orientering både

når det gjelder hvor mange landbakgrunner som er representert blant innbyggerne og gjennom internasjonale samarbeidsprosjekter. Videre har Florø fått prisen «Internasjonal kommune» av kommunenes organisasjon, KS. Samtidig tyder intervjuer med ulike aktører i kommunen på en begrenset bevissthet om integrering av innvandrere i lokalsamfunnet. Forskerne sier det slik:

«De [innvandrere i Florø] er påfallende fraværende i fortellinger om kvaliteter ved Florø, i samtaler om byutvikling eller kulturliv. Ingen sier noe om hvordan innvandrere kunne delta (mer?) i kunst- og kulturliv, eller om det kunne etableres cafèer eller butikker med varer og mat fra andre kulturer (noe som i dag ikke finnes i byen). Vi sitter igjen med et spørsmål om det internasjonale ikke gis særlig oppmerksomhet i en by som oppfatter seg som internasjonal.»

Er dette et særtrekk ved Florø – eller kan det tenkes at flere kommuner med flerkulturell befolkning har begrenset bevissthet rundt deres rolle som deltakere i og konsumenter av lokalt kunst- og kulturliv? Og er det noe også regionale og nasjonale myndigheter kan og bør ha oppmerksomhet om? En annen av publikasjonene vi har funnet, Søholt m.fl. (2012), trekker fram at fritidstilbud til barn og unge er én faktor som bidrar til at innvandrere velger å bli boende i distriktskommuner, men at blant de voksne er deltakelse i lokale organisasjoner betydelig lavere blant innvandrere.

Tematikken bringer oss over til en annen og mer generaliserbar studie av lokalt kulturliv fra 2010 (Storstad, 2010). Den presenterer en analyse av en rekke ulike forhold i lokalt kulturliv, basert på data fra en spørreundersøkelse blant kulturansvarlig i alle norske kommuner. En av analysene viser at kommunale kulturansvarlige opplevde at de største endringstrekkene i det lokale kulturlivet var at det ble mer mangfoldig og profesjonelt, men også nyskapende, kommersielt og flerkulturelt. Forskeren bak rapporten understreker at dette er endringer som er underveis, og ikke trekk som kjennetegner det lokale kulturlivet i dag (dvs. da undersøkelsen ble gjennomført i 2010). Ytterligere analyser viste at endringstrekkene i stor grad gjaldt alle typer kommuner, både i byene og i distriktene. Trolig ser bildet annerledes ut i 2020 enn det gjorde da denne studien ble gjennomført i 2010.

Vi har også inkludert en studie publisert av Distriktsenteret om fire fylkeskommuners arbeid med inkludering av innvandrere (2016). Der framgår det blant annet at kulturavdelingene er én av flere avdelinger som gjerne har konkrete planer og tiltak for inkluderingsarbeid, og det gis en del eksempler på hva fylkeskommunene jobber med.

Litteratursøket har også resultert i flere publikasjoner som på en mer generell basis behandler frivillige organisasjoner og det lokale foreningslivets betydning for integrasjon i flerkulturelle lokalsamfunn, samt barrierer for deltakelse. Eksempler på slike er Ødegård (2010), Loga (2011), Ødegård m.fl. (2014), Eriksen og Frøyland (2017), og Hylland og Haugsevje (2019).

Mangfold og inkludering i frivillige organisasjoner

Tre av de fire publikasjonene som handler om frivillig sektor og inkludering tar for seg hvilke forutsetninger og effekter etniske minoriteter har av å delta i frivillige organisasjoner (Segaard, 2011a og 2011b; Enjolras, Steen-Johnsen og Ødegård, 2012). Publikasjonene er inkludert i oversikten fordi de også omtaler innvandreres deltakelse i frivillige organisasjoner knyttet til kunst- og kultur, selv om denne typen organisasjoner ikke er hovedfokus. Den fjerde publikasjonen handler om bidrag fra

frivillige og frivillige organisasjoner i forbindelse med den økte tilstrømningen av asylsøkere til Norge høsten 2015, og det er et eget delkapittel som handler om kultur og kulturfestivaler som lokal integreringsarena (Aasen, Haug og Lynnebakke, 2017).

Et poeng som er verdt å merke seg fra frivillighetsforskningen er bekymringen for at majoritets- og minoritetsbefolkningen deltar på ulike arenaer i sivilsamfunnet, og at en mangel på felles møteplasser mellom grupper med ulik sosiokulturelle, etniske og religiøse bakgrunner vil kunne bidra til å svekke tilhørighet og tillitsstrukturen i flerkulturelle (lokal)samfunn.

Referanser

- Aabø, S., Audunson, R. & Vårheim, A. (2010). How do public libraries function as meeting places? *Library & Information Science Research*, 32 (1), 16-26.
- Aalstad, G. (2013). Kultur, inkludering, bibliotek. *Skriftserien Bibliotheca Nova* (1/2013). Oslo: Nasjonalbiblioteket.
- Aasen, B., Haug, M., & Lynnebakke, B. (2017). *Frivillighetens ressurser langs asylsøkerkjeden En studie av frivillige organisasjoners innsats under og i etterkant av de store ankomstene i 2015*. (NIBR-rapport 2017:3). Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Aspegren, A., Nielsen, S. B., Henriksen, L. M., Righolt, N. (red.) (2018). *Plads i kulturen - betragtninger fra et mangfoldigt kunst- og kulturliv i Norden* (Dokumentationsrapport nr. 2 NFI) Hentet fra <https://www.kulturradet.no/documents/10157/d0689942-f21a-431f-81dd-6b3e18bbfc75>
- Audunson, R, Essmat, S. & Aabø, S. (2011). Public libraries: A meeting place for immigrant women? *Library & Information Science Research*, 220-227.
- Audunson, R. & Aabø, S. (2013). Biblioteket som motor i å skape lokalsamfunn med sammenhengskraft i en flerkulturell storbykontekst. *Nordisk Tidsskrift for Informasjonsvidenskap og Kulturformidling*, 2, 39-50.
- Berge, O. K., Angelo, E., Heian, M. T. & Emstad, A.B. (2019). *Kultur+skole = sant. Kunnskapsgrunnlag om kulturskolen i Norge* (TF-rapport nr 489). Bø: Telemarksforskning
- Bettum, A., Maliniemi, K. & Walle, T.M (2018). *Et inkluderende museum. Kulturelt mangfold i praksis*. Trondheim: Museumsforlaget.
- Brekke, Å. A. (2010). *Jo fleire kokkar, jo betre søl. Medvirknad i arkiv, bibliotek og museum*. Oslo: ABM-utvikling.
- Bruun, E. F. (2013). Diversity on the Norwegian stage. Whose story is it anyway? *Nordic theatre studies*, 25, 34-45.
- Bye, M. T. & Hovde, K. (2016). *Kulturliv og frivillighet som integreringsarena i Vestnes kommune* (KUN-rapport 2017:1). Vestnes Kommune.
- Danbolt, G. (2014). *Frå modernisme til det kontemporære. Tendensar i norsk samtidskunst etter 1990*. Oslo: Samlaget.

- Distriktssenteret (2016). *Fylkeskommunenes arbeid med inkludering av innvandrere*. Distriktssenteret.
- Dysthe, O., Bernhardt, N. & Esbjørn, L. (2013). *Dialogue-based Teaching. The Art museum as a learning space*. Copenhagen & Oslo: Skoletjenesten og Fagbokforlaget.
- Elgvin, O., Rogstad, J. & Sinnathamby, S.F. (2013). *Rurbane møter. Deltakelse og samhold blant ungdom og kvinner på Stovner* (Fafo-rapport 2013:02). Oslo: Fafo.
- Enjolras, B., K. Steen-Johnsen & Ødegård, G. (red). Deltakelse i frivillige organisasjoner: Forutsetninger og effekter. Rapport 4/2012. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Eriksen, I. & Frøyland, L. R. (2017). *Levende drabantbyer. Ungdoms deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter i flerkulturelle lokalsamfunn* (Rapport 1:2017). Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Fagerlid, C. (2016). Skjermet sammen- sameksistens på folkebibliotek. *Norsk antropologisk tidsskrift* 27 (2), 108-120. DOI: <https://doi.org/10.18261/issn.1504-2898-2016-02-03>
- Fieldseth, M. (2015). *Fri scenekunst i praksis. Utviklingen av fri scenekunst i Norge på 2000-tallet*. Oslo: Kulturrådet.
- Goodnow, K. & Skartveit, H-L. (red) (2010). *Changes in museum practice. New media, Refugees and Participation*. New York: Berghahn Books.
- Gottschal, A.M. (2014). *Jakten på samtiden. Samtidsdokumentasjon av innvandrerbutikker i Trøndelag og samtidig på museum* (Masteroppgave). Trondheim: NTNU.
- Gran, A.-B. & Vaagen, H. (2010). *Kunnskap om medvirkning av- formidling for mangfoldige museumsbrukere*. Oslo: Perduko kultur AS.
- Gudjonsdottir, H.O & Johannessen, Ø.L (2016). *Kulturelt mangfold og mangfold i kulturlivet. Erfaringer fra kompetanse- og nettverksprosjektet "Flerkulturelt kulturliv"* (SIK-rapport 2016:2). Stavanger: Senter for Interkulturell kommunikasjon.
- Hauge, I. & Akman, H. (2010). Museum og mangfold i norsk kontekst. *Nordisk museologi*, 2, 25-43
DOI: <https://doi.org/10.5617/nm.3159>
- Haugsevje, Å. D., Hylland, O.M. & Stavrum, H. (2016). Kultur for å delta: Når kulturpolitiske idealer skal realiseres i praktisk kulturarbeid. *Nordisk kulturpolitisk tidsskrift* 19 (1), 78-97.
- Henningsen, E., Berkaak, O.A. & Skålnes, S. (2010). *Mangfoldsåret. Muligheter og motsigelser i politikken for et flerkulturelt kulturliv* (NIBR-rapport 2010:18). Oslo: NIBR.
- Hylland, O. M & Kleppe, B. (2012). *Mapping the gap. What do we know about youth, cultural provision and cultural participation in Drammen? A pre-project*. Bø: Telemarksforskning.
- Hylland, O. M. & Haugsevje, Å.D. (2016). *Kultur for å delta. Kulturbruk og kulturarbeid blant barn og unge i Drammen* (TF-rapport nr 383). Bø i Telemark: Telemarksforskning.

- Hylland, O. M. & Haugseveje, Å.D. (2019). *Fritid, frihet og fellesskap: Kunnskap og løsninger i lokalt kulturarbeid blant barn og unge*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk/NOASP (Nordic Open Access Scholarly Publishing).
- Interkultur. (2019). *Mangfold i kulturlivet. Hvordan inkludere flere foran, på og bak scenen?* Drammen kommune: Interkultur.
- Interkultur/WolfBrown. (2018). *Interkultur Building Capacity for Assessing Impact Key Findings from Pilot Study*. Oslo: Norsk publikumsutvikling.
- Interkulturelt museum. (2013). *Mangfold i museene. En rapport fra et rekrutteringsprosjekt*. Oslo: Interkulturelt museum.
- Jonvik, M. & Holte, K.A. (2018). *Foten innafor? Evaluering av aspirantordninga*. Oslo: Kulturrådet.
- Kleppe, B. (2013). *Hver gang vi møtes. Kulturelle møtesteder i Oppegård*. Bø: Telemarksforskning.
- Kulturanalys Norden. (2017). *Vem får vara med? Perspektiv på inkludering och integration i kulturlivet i de Nordiska landerna*. Stockholm: Nordisk kulturfakta.
- Kvaal, C. (2018). *Kryssende musikkopplevelser. En undersøkelse av samspill i en interkulturell musikkpraksis*. (Phd). Høgskolen i Innlandet. Hentet fra <https://brage.inn.no/inn-xmllui/handle/11250/2561961>
- Lien, S. & Nielssen, H.W. (2016). *Museumsforteljingar. Vi og dei andre i kulturhistoriske museum*. Oslo: Det norske samlaget. DOI: 10.18261/issn.1504-2898-2017-02-05
- Loga, J. (2011). *Inkludering i nærmiljø. En studie av frivillige organisasjoner som flerkulturelle møteplasser* (Rapport 5/2011). Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Lydersen, K. (2016) *Bolyst gjennom ildsjeler. Sluttrapport*. Distriktssenteret.
- Malme, A.K.N. (2014). *Kultur versus kultur? Essay*. Høgskolen i Telemark.
- Mellemsether, H. (2014). *Bare gjør det! Hvordan gjøre museene mer tilgjengelige for alle*. Trondheim: Museene i Sør-Trøndelag.
- Naguib, S-A. (2013). Museums, Diasporas and the Sustainability of Intangible Cultural Heritage. *Sustainability* 5 (5), 2178-2190. DOI: <https://doi.org/10.3390/su5052178>
- Nordby, K. (2018). *Talawa-modellen- en organisasjonsmodell for kreativ læring. En studie av Tabanka African and Caribbean Peoples Dance Ensemble* (Masteroppgave). Tromsø: UiT.
- Nordic Forum for Interculture. (2019). *In Search of True Inclusion and Practice. An overview of texts, projects and practice on cultural diversity. Documentation report No 3*. Hentet fra https://issuu.com/norsk_kulturrad/docs/in_search_of_true_inclusion_and_practice
- Nordisk ministerråd (2012). *Den utmanande diskussionen – Debattskrift om kulturpolitik och identiteter i Norden*. (Rapport 2012:006). Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.

- Norsk publikumsutvikling (2016). *Performaprojektet 2012-2015 - Rapport og anbefaling*.
- Norsk publikumsutvikling (2019). *Publikumsutvikling og økt inntjening. Innspillsrapport til Kulturrådet fra Norsk Publikumsutvikling*.
- Pabst, K., Johansen, E.D. & Ibsen, M. (2016). *Mot nye relasjoner mellom museum og samfunn*. Vest-Agder-museet: Norsk ICOM.
- Ravn, H. C. og Ruud, C. (2019). *Inkluderende museer. Kulturkunnskap og - arbeid som katalysator for god inkludering*. Oslo: Norges museumsforbund.
- Ræder, A. (2013). *Å skape møteplasser. Mangfold i norsk kulturpolitikk og sceneinstitusjonene*. Masteroppgave i Estetiske studier og teatervitenskap. UiO: Institutt for litteratur, områdestudier og europeiske språk.
- Rønningen, A. (red.) (2019). *Kulturskolerelatert forskning i Norden- en oversikt*. Trondheim: Norsk kulturskoleråd.
- Røsjø, E. (2012). Majoritets- og minoritetsperspektiv i arkivbevaring. *Tidskriftet arkiv* 3/2012.
- Schou, A. & Lynnebakke, B. (2017). *Folkehelse- og integreringspolitikken bidrag til å fremme sosial deltagelse og livskvalitet En analyse av kopleingspunkter mellom politikkområdene – med eksempler* (NIBR-rapport 2017:5). Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Segaard, S. (2011). *Frivillig sektor og innvandrere. Et forskningsbasert notat*. Notat. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Segaard, S. (2011). Sosial kapital og organisasjonstilknytning blant etniske minoriteter. I: D. Wollebæk & Segaard, S. (red). *Sosial kapital i Norge*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Skogheim, R., Holm-Hansen, J. & Nygaard, M. (2019). *Kultur og frivillighet i Groruddalen – en aktørkartlegging* (NIBR-rapport 2019:1). Oslo: By- og regionforskningsinstituttet NIBR.
- Sortum, K. H. (2015). *Heritage and diversity- An analysis of responses by Norwegian heritage managementt challenges of place identity and globalization* (Masteroppgave). Oslo: UiO.
- Storstad, O. (2010). *Kommunal kultursektor i endring. Resultater frå en undersøkelse i norske kommuner*. Bergen: Norsk kulturråd/Fagbokforlaget.
- Søholt, S., Aasland, A., Onsager, K. & Vestby, G. M. (2012). *"Derfor blir vi her" – innvandrere i DistriktsNorge* (NIBR-rapport 2012:5). Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Thuestad, G.B. (2013). *Museenes samfunnsrolle og potensial som utdanningsinstitusjoner. Utdanning til demokratisk medborgerskap?* Masteroppgave i Kulturstudier. Porsgrunn: Høgskolen i Telemark.
- Tisdal, M. A. (2017). "Innsamling av minoritetskilder: Åpenhet, et arkiverende bibliotek og nasjonens hukommelse" I: A. Anderson, C. Fagerlid, H. Larsen og I.S. Straume (red). *Det åpne bibliotek: Forskningsbibliotek i endring*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

- Tolden, H-C & Valle, Å. (red). (2010). *Om publikumsutvikling. Konferanserapport*. Bergen: Norsk publikumsutvikling.
- Vestby, G. M. og Skogheim, R. (2010). *Florø i fokus - sosiokulturell stedsanalyse for byutvikling og profilering* (NIBR-rapport 2010:6). Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Ødegård, G. (2010). *Foreningsliv i et flerkulturelt lokalsamfunn: en studie om integrasjon og sosial kapital* (Rapport 6/2010). Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Ødegård, G., Loga, J., Steen-Johnsen, K. & Ravneberg, B. (2014). *Fellesskap og forskjellighet: integrasjon og nettverksbygging i flerkulturelle lokalsamfunn*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Økland, S.H. (2017). *En inkluderende kulturminneforvaltning? En undersøkelse av relasjonen mellom kulturminneforvaltning og innvandring i Sandnes kommune* (Masteroppgave). Trondheim: NTNU.

Kapittel 4 – Erfaringer med kunst- og kulturlivet

I dette avsnittet presenterer vi det har vi funnet om hvilke erfaringer personer med flerkulturell bakgrunn har med norsk kunst- og kulturliv. Her har vi blant annet inkludert publikasjoner som handler om utøvernes egne opplevelser av inkluderings- eller ekskluderingsmekanismer, eller hvorvidt kunst- og kulturtilbudet oppleves relevant for et flerkulturelt publikum.

Vi har vurdert at 13 av de totalt 109 inkluderte publikasjonene gir kunnskap om dette temaet, det vil si i overkant av 1 av 10 publikasjoner. Det er med andre ord denne kategorien vi har funnet minst kunnskap om. Grunnen til at vi har tatt med studier som tar for seg de flerkulturelles erfaringer i kunnskapsoversikten, er at de kaster nytt lys over hvilke mekanismer som kan forklare forskjellene vi ser mellom majoritet og minoritet når det kommer til både kulturproduksjon, formidling og kulturkonsum, og hvilke konsekvenser forskjellene har.

Publikasjonene fordeler seg noenlunde likt på hvorvidt de handler om kunstnere (syv publikasjoner), eller om publikum, frivillige og amatører (seks publikasjoner). Blant publikasjonene som gir kunnskap om kunstneres opplevelser, omhandler flere det som omtales som «synlige» minoriteter. Enkelte av disse er feltoverskridende, og omtaler erfaringer blant flerkulturelle kunstnere generelt, mens andre er knyttet til erfaringer innen spesifikke kunstuttrykk, som scenekunst (dans og teater), musikk og litteratur (forfattere).

Den resterende halvparten belyser erfaringer med ulike deler av kunst- og kulturlivet blant personer med flerkulturell bakgrunn, enten som frivillige/amatører eller kulturkonsumenter. Flere av disse handler om barn og unge.

Vassenden og Bergsgard (2011, 2012 og 2015) står bak tre av de 13 publikasjonene, som bygger på det samme empiriske grunnlaget: en sosiologisk studie av annengenerasjons innvandrere som også er «synlige» minoriteter. Hensikten var å utforske mulige årsaker til det relativt beskjedne innslaget av etniske minoriteter og innvandrergupper i norsk kulturliv. Mens boken fra 2011 og tidsskriftartikkelen på norsk fra 2012 ser ut til å omhandle kunstnere som arbeider med ulike kunstuttrykk, fokuserer den engelske tidsskriftartikkelen fra 2015 på scenekunstnere innen teater og dans.

Blant de øvrige publikasjonene som handler om kunstnere, finner vi to antologier om erfaringer blant flerkulturelle kunstnere generelt, uten at det er knyttet til et spesifikt kunstuttrykk. Det gjelder *Third Culture Kids* redigert av Aon Raza Naqvi og *Actualise Utopia*, redigert av Ninos Josef og Kemê Pellicer. Begge ble utgitt i 2019. I tillegg har vi funnet én doktorgradsavhandling, *Mainstream or marginal? A study of musical practices of three African immigrant performers in Norway* (Anundsen, 2014) og én mastergradsoppgave: *Kampen om den norske fortellingen* (Tica, 2018) som tar for seg erfaringer blant hhv. afrikanske musikere og erfaringene til 18 norske forfattere med synlig minoritetsbakgrunn om deres posisjon i det norske litteraturfeltet. Sistnevnte understreker bl.a. betydningen av ikke-hvithet,

klassemessige ressurser og en gjennomgående opplevelse av at deres arbeider blir lest gjennom et «etnisk blikk».

Blant de seks publikasjonene som handler om konsument-, kulturbruks- og amatørviden av norsk kunst- og kulturliv, finner vi én studie som tar for seg bibliotekets betydning for minoritetskvinner (Sabro, 2011), en studie som presenterer refleksjoner fra ungdom på Holmlia om tegning og maleri i et flerkulturelt miljø (Sahan, 2016), og en rapport om perspektiver fra frivillige i ulike kulturinstitusjoner, herunder frivillige med flerkulturell bakgrunn (Segaard, 2019).

Vi har også inkludert innspill til barne- og ungdomskulturmeldingen fra barn og unge i kunnskapsoversikten. Den er innsamlet og utgitt av Kulturtanken i 2019. Det er en bredere gruppe enn flerkulturelle barn og ungdom som har gitt innspill, men vi har likevel kategorisert den her fordi barn og unge bl.a. løfter fram viktigheten av kunnskapsutveksling på tvers av kulturell tilhørighet.

De to siste publikasjonene om erfaringer fra kulturkonsumenter tar for seg kulturbruk i Akershus (NPU/Opinion, 2016) og Stavanger (Gran og Vaagen, 2011). Kulturbruksstudien fra Akershus er en kvalitativ studie om kulturbruk blant innvandrere, primært med opprinnelse fra utenfor EØS-området, og med et særlig fokus på aldersgruppa 15-35 år. Undersøkelsen har kartlagt holdninger, interesse og oppfatninger om kulturtilbud og kulturbruk blant unge mennesker i Akershus med innvandrerbakgrunn, med mål om å få dypere innsikt i barrierer og triggere for å oppsøke eksisterende kulturtilbud. Undersøkelsen fra Stavanger er et delprosjekt i en større publikumsundersøkelse kalt «Stavangerpiloten», i regi av Norsk publikumsutvikling og med økonomisk støtte fra Kulturrådet og flere kulturinstitusjoner i Stavanger-regionen. Hensikten med delprosjektet, som undersøker kulturbruk blant minoritetene, var å finne ut om det finnes andre barrierer og motiver for å benytte kulturtilbud i minoritetsgruppene sammenlignet med den etnisk norske befolkningen – som var kartlagt tidligere i «Stavangerpiloten».

Referanser

Anundsen, T. W. (2014). *Mainstream or marginal? A study of the musical practices of three African immigrant performers in Norway*. (Doktorgradsavhandling). Universitetet i Oslo.

Gran, A. B., & Vaagen, H. (2011). *Et skritt fram- minoritetene kommer! Kulturinteresserte minoriteter i Stavanger*. Solbergelva: Perduco Kultur.

Josef, N. (red.) (2019). *Actualise Utopia*. Oslo: Kulturrådet.

Kulturtanken. (2019). *Barn og unges stemmer- kunst og kultur. Innspill til barne- og ungdomsmeldingen*. Oslo: Kulturtanken.

Naqvi, A. R. (red.) (2019). *Third Culture Kids (Å vokse opp mellom kulturer)*. Oslo: Gyldendal.

Norsk publikumsutvikling/Opinion. (2016). *Kulturbruk blant innvandrere i Akershus*. Oslo: Norsk publikumsutvikling.

Sabro, K. M. (2011). *Bibliotekets betydning for innvandrerkvinner: erfaringer fra Holmlia*. Masteroppgave bibliotek og informasjonsvitenskap. Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus.

- Sahan, A. (2016). *Tegning og maleri i et flerkulturelt miljø. Holmlia-ungdommers refleksjoner. Masterstudium i estetiske fag*. Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Segaard, S. (2019). *Frivillige i offentlige og offentlig finansierte kulturinstitusjoner. De frivilliges perspektiv. Delrapport 1 (Rapport 2019:3)*. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Tica, S. (2018). *Kampen om den "norske fortellingen": en studie av erfaringene til norske forfattere med synlig minoritetsbakgrunn (Masteroppgave)*. Oslo: UiO.
- Vassenden, A. & Bergsgard, N.A. (2011). *Et skritt tilbake? En sosiologisk studie av unge norske kunstnere med innvandrerbakgrunn*. Bergen: Norsk kulturråd/Fagbokforlaget.
- Vassenden, A. & Bergsgard, N.A. (2012). "Et skritt tilbake?" *Nordisk kulturpolitisk tidsskrift*, 15 (1), 97-120.
- Vassenden, A. & Bergsgard, N.A. (2015). Outsiders? A sociological study of Norwegian artists with minority background. *International Journal of Cultural Policy*, 21 (3), 309-325.

Kapittel 5 – Oppsummering og vurdering av kunnskapstilfanget

I dette kapittelet gir vi en oppsummering og vurdering av det samlede kunnskapstilfanget som er omtalt i de foregående kapitlene. 60 prosent av publikasjonene vi har funnet i arbeidet med kunnskapsoversikten om flerkulturelt mangfold i norsk kunst- og kulturliv, handler på ulike måter om inkluderingsprosesser. 28 prosent handler om flerkulturelles representasjon i kunst- og kulturlivet, mens bare 12 prosent tar for seg de flerkulturelles erfaringer fra sektoren. Undersøkelsen viser likevel at det i de senere årene i stadig større grad produseres kunnskap om flerkulturelles representasjon, og det har blitt utgitt noen flere publikasjoner om flerkulturelles egne erfaringer de siste par årene.

Kunnskapen om inkludering handler særlig om områder hvor kunst og kulturarv dokumenteres og tilgjengeliggjøres, det vil si museum, kulturminnevern, bibliotek og arkiv. Kunnskapstilfanget er mye større på disse kulturfeltene enn innen de utøvende og skapende kunstuttrykkene. Publikasjonene vi har funnet om de utøvende og skapende kunstuttrykkene, og som berører tematikken om flerkulturelt mangfold, er snarere innholdsanalyser. Videre handler kunnskapen om inkludering i stor grad om prosesser i enkeltinstitusjoner og på lokalt nivå, mens det er mindre kunnskap om inkludering i det profesjonelle kunst- og kulturlivet eller analyser av sektoren som helhet.

Vi finner et behov for å måle både tilgangen på kunstnere, kulturarbeidere og kulturledere med flerkulturell bakgrunn, og i hvilken grad disse faktisk representeres på og bak scenen, og der beslutninger i kunst- og kulturlivet tas. Det er særlig behov for å øke kunnskapen om inkludering og representasjon i de utøvende og skapende kunstuttrykkene det profesjonelle kunst- og kulturlivet. På publikumssiden har kunnskapen om den flerkulturelle befolkningens kulturkonsum økt de siste årene, men det mangler et oppdatert og helhetlig bilde som gjør det lettere å koble tilbud og etterspørsel av et relevant kunst- og kulturtilbud. Den siste kulturbruksundersøkelsen blant innvandrere ble for eksempel gjennomført for mer enn ti år siden.

Til tross for at mye av kunnskapen dreier seg om «beste praksis», verdien av kulturelt mangfold, håndbøker og evalueringer av enkeltprosjekter, foreligger det lite håndfast kunnskap om årsaker, drivere og barrierer for bedre inkludering og representasjon. Her vil systematiske og helhetlige studier av sektoren, som også inkluderer perspektiver fra flerkulturelle kunstnere, kulturarbeidere, kunst- og kulturledere og konsumenter gi svar.

Kunnskapsoppsummeringen viser at det finnes betydelig mer kunnskap om *hvordan* en har jobbet eller bør jobbe med inkludering av flerkulturelle foran, på og bak scenen, enn av *hvilke resultater* inkluderingsinnsatsene gir. Det er også i stor grad perspektiver fra forskere og institusjoner som er

dokumentert, men det finnes noe kunnskap om hvordan flerkulturelle selv opplever at det gjøres plass for dem som kunstnere og som publikum.

Det er likevel en tendens til at det produseres mer kunnskap om representasjon nå enn tidligere. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor og Norsk Publikumsutvikling er viktige for kunnskapsutviklingen på området; brorparten av publikasjonene om representasjon av personer med flerkulturell bakgrunn kommer fra disse.

Flere undersøkelser viser at det er interessante variasjoner både i kulturkonsumet og i representasjonen mellom ulike grupper av innvandrere/flerkulturelle. Om målet med mangfoldsarbeidet er at kunst- og kulturlivet skal være inkluderende, uavhengig av kulturell bakgrunn, bør framtidige undersøkelser legge til rette for at variasjoner mellom ulike grupper av flerkulturelle kommer til syne. Dersom man kun ser på andelen av «innvandrere», kan tallene skjule store og viktige forskjeller i representasjon mellom ulike landbakgrunner. Det er f.eks. relevant kunnskap at den høye representasjonen av innvandrere innen scene- og orkestre skyldes en høy andel personer fra vestlige eller engelsktalende land, mens det er en svært lav andel personer med bakgrunn fra Asia og Afrika.

En annen problemstilling som har gjort seg særlig gjeldende i oppdraget, er at det er nødvendig med en klar formening av hvem som er målgruppen for inkluderingsinnsatsene. Er det de som selv har innvandret til Norge, og eventuelt også deres barn? Er det nyankomne? Hva med f.eks. synlige minoriteter, tredje-fjerde- og femtegenerasjons innvandrere eller personer med en utenlandsk forelder, som alle kan tenkes å identifisere seg med, eller på ulike måter være representanter for, et kulturelt mangfold? Kunnskapstilfanget vi har identifisert, benytter ulike begreper og definisjoner. Behovet for tydelige definisjoner og avgrensninger når det gjelder hvem som skal inkluderes, diskuteres nærmere i kapittel 6.

Det høye antallet publikasjoner om inkludering speiler den store viljen til å jobbe med mangfoldet, både lokalt i frivillige organisasjoner, på amatørfeltet og i de større institusjonene. Samtidig synliggjør litteraturen, både eksplisitt og implisitt, en del utfordringer. Én av disse er varierende bevissthet om kulturelt mangfold både i lokale lag og foreninger og i de større institusjonene. Dersom det frivillige, lokale amatørfeltet kan bidra til økt rekruttering, er det kanskje noe Kulturrådet burde vurdere å diskutere med andre myndigheter? En annen utfordring ut ifra litteraturen å bedømme, er at ikke all kunnskapen om god inkluderingspraksis og enkeltstående prosjekter nødvendigvis har gitt så mye håndfast eller sikker kunnskap om hva som faktisk virker og hva som hindrer bedre representasjon. Det er lite kunnskap om årsakssammenhenger knyttet til flerkulturelt mangfold.

Et annet sentralt funn, er at det er langt mer kunnskap om inkludering der kunst og kulturarv dokumenteres og tilgjengeliggjøres, det vil si museum, kulturminnevern, bibliotek og arkiv, enn innen de utøvende og estetiske kunstuttrykkene scenekunst, musikk, litteratur og visuell kunst. En mulig forklaring kan være at disse områdene har ulike samfunnsroller og at de fungerer på helt ulike måter. Et samfunnsmandat om å nå flest mulig, slik museum og bibliotek har, kan være en drivkraft i seg selv, men det er også noe myndighetene har stimulert til. Kanskje er det også enklere å forstå hvilke mekanismer som fremmer eller hemmer ulike gruppers deltakelse, og å gjøre noe med disse, innen museum og bibliotek enn innen den utøvende kunsten?

Rekruttering til kunstneryrkene bygger på at utdanningsinstitusjoner, kritikere og nasjonale kunstinstitusjoner bedømmer kvalitet ut ifra faglige kriterier. Men disse vil igjen være utviklet innenfor

et paradigme, fundert på en gjeldende kulturell forståelse av hva som er høy og lav kvalitet. Danbolt (2014) er inne på dette. Kan det tenkes at mangfold og inkludering i kunstfeltene må jobbes med på en annen måte enn det gjøres innen f.eks. museum og bibliotekområdet? Gjelder det også i forvaltningen, i utdanningsinstitusjonene, og andre steder der beslutninger om kunst- og kulturlivet tas? Det kan være behov for mer kunnskap om hvordan kulturelt mangfold oppfattes i kunsten, hvilke normer og praksiser som er inkluderende og ekskluderende, og hvilken betydning økt kulturelt mangfold på og bak scenen har for kvalitet og relevans for en stadig mer mangfoldig befolkning. Burde en utvikle mer kunnskap om samspillet mellom amatørfeltet og det profesjonelle kunstlivet? Det er i alle fall forholdsvis mye kunnskap om inkludering på lokalt nivå og lite om det samme på profesjonelt nivå, og dertil lite kunnskap om samspillet mellom amatørfeltet og det profesjonelle kunstlivet når det gjelder kulturelt mangfold. Her kan perspektiver fra personer med flerkulturell bakgrunn være en nyttig kilde for å forstå drivere og barrierer.

Litteratur i randsonen

Prosessen fram mot en litteraturliste med 109 publikasjoner, gikk via en rekke publikasjoner som berørte tematikken, men som vi likevel bedømte som for lite relevant for Kulturrådets behov til å tas med. En oversikt over hva denne litteraturen handler om, gir imidlertid mer innsikt i hva som foreligger av kunnskap på feltet, og hva det mangler kunnskap om.

Det vi har utelatt fra den endelige oversikten dreier seg bl.a. om normative diskusjoner, som f.eks. synspunkter på hvordan kulturpolitikken bør utformes og diskusjoner om hvorvidt staten bør inn og styre kunsten (se bl.a. Meisingset, Fonn Matre og Horrigmo, 2012; Gran, 2014; Mangset og Hylland, 2017; Mangset, 2012a og b, 2017 og 2018). Mange av disse er av relevans i forbindelse med å skulle styre eller måle mangfold, men bidrar ikke til å besvare spørsmålene som ligger til grunn for kunnskapsoppsummeringen. Vi har også utelatt publikasjoner som har blitt vurdert som for smale, som beskrivelser av små, lokale prosjekter, eller enkeltpersoners opplevelse av å være en synlig minoritet i Norge (Joof, 2018). Det dreier seg også om publikasjoner hvor det er snakk om mangfoldsbegrepet i en veldig bred forstand, eller hvor mangfolds- og inkluderingsarbeid kun nevnes med et par setninger, uten at de spesifikt omhandler representasjon og/eller inkludering av personer med flerkulturell bakgrunn i kunst- og kulturlivet (f.eks. Hylland, 2017; Tjora, 2013; Vestby, 2010, 2017 og 2018; Berkaak, 2012; NPU, 2016; ideas2evidence, 2011; Danbolt, 2014; Borg, 2018; Klausen, 2019). Et annet eksempel er *Nye bevegelser i norsk folkemusikk* (Koltveit, 2019), som kort omtaler den økte innvandringens betydning for sjangeren, men uten at dette bidrar til å si noe om representasjon eller inkludering av målgruppen.

Blant de utelatte publikasjonene er det også innholdsanalyser. Dette gjelder særlig innen litteraturfeltet, noe som er årsaken til den lave andelen publikasjoner innen dette feltet i den endelige kunnskapsoppsummeringen. Noen eksempler på dette er hvordan innvandrere eller spesifikke kulturer er representert i litteraturen/barnebøker, som *Innvandrere i litteraturen- individer eller grupprepresentanter* hvor Strand (2010) diskuterer hvordan den nyeste barnelitteraturen framstiller innvandreren og hvilke utfordringer man står ovenfor når denne litteraturen skal formidles i et flerkulturelt klasserom. Andre eksempler på tilsvarende analyser er masteroppgaven «*Fjellene møtes ikke, men mennesker kan*». *En analyse av møtet mellom globalisering og norsk barnelitteratur* (Naveen, 2011), *Looking Out and Looking In: National Identity in Picturebooks of the New Millennium* (Ommundsen, 2013) og *Antirasistisk kreativitet. Om Zombielars, Third Culture Kids og empatisk*

anirasisme (Døving, 2019). Et annet eksempel på innholdsanalyse fra musikkfeltet er masteroppgaven *Kunsten å være norsk: Produksjon av kjønn og etnisitet i norske hiphoptekster* (Vereide, 2011), som omhandler hvilken plass kjønn og etnisitet har i musikktekster skrevet av artister med flerkulturell bakgrunn. Fra filmens verden er artikkelen *Perspektiver på innvandring i tre norskproduserte filmer - Le Regard, Import Eksport og Izzat* (Bakøy, 2010) et eksempel på publikasjoner som er utelatt av samme årsak som de ovennevnte. Videre er publikasjoner som dreier seg om pedagogisk arbeid i skolen, innhold i lærebøker, musikkterapi eller musikkdidaktikk o.l. utelatt (som f.eks. Halvorsen, 2017; Aanestad, 2011; Toppe, 2016; Engebretsen, 2015; Opsahl og Røyneland, 2010; Gustad, 2019).

Referanser - litteratur i randsonen

- Aanestad, K. B. (2011). *Frigjørende integrering. En undersøkelse av De undertryktes teater og De undertryktes pedagogikk i integreringsarbeid i Norge* (Masteroppgave). Stavanger: Misjonshøgskolen.
- ABM-utvikling. (2010). *Immateriell kulturarv i Norge. En utredning om UNESCOs konvensjon av 17. oktober 2003 om vern av den immaterielle kulturarven*. Oslo: Kulturrådet.
- Aidt, M. (red.) (2011). *Kunsten at skifte scene*. København: Center for Kunst & Interkultur. Hentet fra <https://www.applaus.nu/ressource/kunsten-at-skifte-scene/>
- Bakken, A. (2018). *Ung i Oslo 2018* (NOVA-rapport 6/2018). Oslo: NOVA
- Bakøy, E. (2010). Perspektiver på innvandring i tre norskproduserte filmer - Le Regard, Import Eksport og Izzat. *Norsk medietidsskrift*, 2 (17), 135-160.
- Balsvik, J. M. (2014). *"Vidunderlige nye verden": Bibliotekets utfordringer i en digital samtid*. Masteroppgave. Trondheim: NTNU.
- Berg, T.A. (2010). *Det er ikke noen storm rundt den hylla der: Bibliotekansattes vurdering og formidling av tilrettelagt litteratur for voksne innvandrere* (Masteroppgave). Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Berge, O., Løkka, N. & Groven, S. (2018). *En høysang for Innlandet. Ny fylkeskommunal satsing på musikk i Oppland og Hedmark* (TF-rapport nr 441). Bø i Telemark: Telemarksforskning.
- Bergen kommunes filmmelding (2011). *Sysselsetting og synlighet. Filmproduksjon i Bergen mot 2020*. Bergen: Byrådsavdeling for kultur, næring, idrett og kirke.
- Berkaak, O. A. (2012). De andres mange ansikter- Mangfold i tanker, ord og gjerninger. *Norsk antropologisk tidsskrift* 1 (23), 66-76.
- Birkeland, T. (2019). Med vidåpen dør til forståelse av den flerkulturelle barne- og ungdomslitteraturen (Bokanmeldelse). *Barnelitterært forskningstidsskrift* 8 (1). DOI: <https://doi.org/10.1080/20007493.2017.1336312>
- Bjørkøy, A. M. B. (2011). «Da Hoa og negermann forsvant». Om revisjon av Egner og neger. *Nytt norsk tidsskrift* (4), 359-368.

- Bjørnsen, E. (2010). Publikumsutviklingens begrensninger. I: K.S. Danielsen (red). *Om publikumsutvikling*, s. 109-121. Hentet fra <https://norskpublikumsutvikling.no/assets/insights/Om-publikumsutvikling.pdf>
- Borg, M. O. (2018). *Delen som utgjør helheten: En undersøkelse av Mosaikk-litteratur (2000-2015)* (Masteroppgave). Oslo: UiO.
- Bratlie, C. (2016). *Idé og opplevelse. Om samsvaret mellom intensjon og opplevelse på Rikskonsertenes skoleforestillinger* (Masteroppgave). Oslo: UiO.
- Cheng, L. (2010). Strukturelle barrierer i norsk teater. *Stikkordet*, 1, 22-24.
- Critical Friends. (2019). *Critical Friends: Recommendations*. Hentet fra <https://www.kulturradet.no/documents/10157/c165e585-ffa9-4ffe-9131-846001eccafc>
- Dahle, M., Grindheim, J. E., Ryssevik, J. & Høgestøl, A. (2011). *Frivillig sektor som integreringsarena. En evaluering av intensjonsavtalene mellom Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) og seks frivillige organisasjoner* (Rapport 8/2011). Bergen: ideas2evidence.
- Dahle, M., Ryssevik, J., Høgestøl, A. & Musgrave, S. (2013). *Kultur, kroner, kreativitet. Kunst- og kultursektorens økonomiske og samfunnsmessige betydning i Bergen og Hordaland* (Rapport 3/2013). Bergen: ideas2evidence.
- Dankus, A. M. (2016) Å skape broer med flerkulturell sansing. Filmens og litteraturens rolle i dagens samfunn. *Studia Universitas Babes- Bolyai- Philologia*, 61 (3).
- Drammen kommune (2017). *Interkultur årsrapport*. Drammen: Drammen kommune.
- Døving, C.A. (2019). Antirasistisk kreativitet. Om Zombielars, Third Culture Kids og empatisk antirasisme. *Nytt Norsk Tidsskrift*, 36 (4).
- Engebretsen, M. (red.) (2015). *Det tredje språket. Multimodale studier av interkulturell kommunikasjon i kunst, skole og samfunnsliv*. Kristiansand: Portal akademisk.
- Fjeldberg, G. (2010). Bibliotek uten vegger. *Bok og bibliotek* 77 (6), 21-23.
- Gamslett, T. L. (2015). *Store vyer, mange motsetninger. Om kulturarv og dens plass i Den kulturelle skolesekken* (Masteroppgave). Universitetet i Oslo.
- Gjerløv, A. T. (2010). *Globalisering og litteratur: Kunnskapsløftet: veien til en postnasjonal kanon?* (Masteroppgave). Oslo: UiO.
- Gjærum, R.G. (2019). Flukt og fiksjon. *DRAMA- Nordisk dramapedagogisk tidsskrift* 2 (2).
- Gran, A. & Vaagen H. (2011). *Hva vet vi om etnisk norsk kulturkonsum?* (Rapport). Oslo: Perduco Kultur.
- Gran, A. & Røyseng, S. (2013). *Scenekunsten i Kulturløftet* (utredning for Kulturdepartementet). Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kud/styrer raad utvalg/kulturutredningen/scenekunsten i kulturloftet av gran og royseng.pdf>

- Gran, A-B. (2014). Mangfold- et ambivalent buzzord i kulturlivet. *Minerva*, 2, 85-88.
- Gustad, E. M. O. (2019). *Kvinne- flerkulturell- låtskriver- muskant. Erfaringer gjort av tre unge kvinner med innvandringsbakgrunn i forbindelse med et forebyggende musikktilbud for ungdom. En kvalitativ undersøkelse gjennomført i Oslo* (Masteroppgave). Oslo: Norges musikkhøgskole.
- Halvorsen, E. M. (2017). *Kulturarven i skolen. Felleskultur og elevmangfold*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Handeland, I. (2018). Audience Development in Norway I: N. Wiklander, J. Hagerius & A. Abrahamsson (red.). *Audience. An anthology of art, culture and development*. Göteborg: Kultur i Väst.
- Haugan, T., Kveen, T. E., Gabler, M. & Rismyhr, F. A. (2016). *Behov på amatørteaterfeltet. Kartlegging av teaternorge 2016*. Teateralliansen.
- Henningsen, E. (2011). Mot mer mangfold. *Kulturmag 33, 1*, 32-33.
- Henningsen, E. (2015). Kulturpolitikens sedimentering- kulturloftet som kulturpolitisk vekstperiode. *Norsk kulturpolitisk tidsskrift 18 (1)*, 28-40.
- Henningsson, L. M & Vold, M-L. (2018). *Sosial inkludering i det norske kunstfeltet* (Bacheloroppgave). Oslo: BI.
- Holm, A. & Walday, M. Ø. (2017). *Evaluering av Kulturdepartementets tilskudd til amatørteaterfeltet* (NIBR-rapport 2017:12). Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Hylland, O.M & Stavrum, H. (2018). Musikalsk nasjonsbygging. *Tidsskrift for kulturforskning (1)*.
- Hylland, O.M. (2017). Museenes samfunnsrolle- et kritisk perspektiv. Museenes samfunnsrolle- et kritisk perspektiv. Om komplekse institusjoner og institusjonell lasteevne. *Norsk museumstidsskrift, 3 (2)*, 77-91.
- Hylland, O.M. (2019). Omnivorous cultural policy: the case of concerts Norway. *The Journal of Arts Management, Law, and Society, 49(1)*.
- Hovden, J. F. & Prytz, Ø. (red.) (2018). *Kvalitetsforhandlinger. Kvalitetsbegrepet i samtidens kunst og kultur*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Joof, C. L. (2018). *Eg snakkar om det heile tida*. Oslo: Samlaget
- Karlsen, S. (2014). Inkludering av hva og for hvem? En problematisering av musikkpedagogisk praksis i det flerkulturelle samfunnet. *Nordic Research in Music Education, 15*, 61-84.
- Klausen, A. M. (2018). Er ost kultur? *Norsk antropologisk tidsskrift, 29 (01-02)*.
- Knudsen, J. S. (2010). Musikkulturelt mangfold: forskjeller og fellesskap. I: J.H. Sætre og G. Salvesen (red): *Allmenn musikkundervisning: perspektiver på praksis*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Kolltveit, G. (2019). Nye bevegelser i norsk folkemusikk. *Folk och Music*.
<https://doi.org/10.33343/fom.79611>

- Kulturdepartementet. (2011). *Mangfold i kunst og kultur. Syv punkts strategi mot 2020*. Rapport fra ressursgruppe for større mangfold. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kkd/mangfold/mangfold.pdf>
- Kulturdepartementet. (2012). *Av. Om. For. Et innspillsnotat om mangfold i kinofilm og TV-drama*. Oslo: Kulturdepartementet.
- Kulturrådet. (2010). *Immateriell kulturarv i Norge. En utredning om UNESCOs konvensjon av 17. oktober 2003 om vern av den immaterielle kulturarven*. Oslo: Kulturrådet.
- Kulturrådet. (2019). *Kulturrådets museumsundersøkelse 2018*. Oslo: Kulturrådet.
- Kulturrådet. (2019). *Museene i 2018*. Oslo: Kulturrådet.
- Kulturskolenettverket. (udatert). *Kulturskolemanifestet*. Hentet fra <https://www.kulturradet.no/documents/10157/323faf05-0c41-4a6a-84ec-7ba2648d39c0>
- Norsk publikumsutvikling. (2016). *Kunst som formidling*. Oslo: Norsk publikumsutvikling.
- Larsen, H. (2018). Kultur, politikk og kvalitet. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 2(4).
- Løvgren, M. & Overå, S. (2018). *Ungdata junior 2017. Metoderapport (NOVA-rapport 3/2018)*. Oslo: NOVA.
- Mangset, P., Heian, M. T & Løvland, K. (2010). For mange fattige kunstnere? *Nytt Norsk Tidsskrift* 27 (04). Hentet fra: <https://www.idunn.no/nnt/2010/04/art15>
- Mangset, P. (2012a). *Demokratisering av kulturen? Om sosial ulikhet i kulturbruk og -deltakelse* (TF-notat nr 7/2012). Bø i Telemark: Telemarksforskning.
- Mangset, P. (2012b). En armlengdes avstand eller statens forlengede arm? Et notat om armlengdesprinsippet i norsk og internasjonal kulturpolitikk. Hentet fra: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kud/styrer_raad_utvalg/kulturutredningen/mangset_armlengdes_avstand.pdf
- Mangset, P. (2013). *Kunst og makt. En foreløpig kunnskapsoversikt* (TF-rapport nr 313). Bø i Telemark: Telemarksforskning.
- Mangset, P. & Hylland, O. M. (2017). *Kulturpolitikk. Organisering, legitimering og praksis*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Mangset, P. (2018). The end of cultural policy?. *International Journal of Cultural Policy*. DOI: 10.1080/10286632.2018.1500560.
- Meisingset, K., Fonn Matre, A.K. & J. Horigmo, A.M. (2012). *Kultur for kulturens skyld. Skisse til en liberal kulturpolitikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Meld. St. 10 (2011–2012) *Kultur, inkludering og deltaking*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-10-20112012/id666017/>

- Meld. St. 6 (2012-2013) *En helhetlig integreringspolitikk*. Mangfold og fellesskap. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/ae2661f20cfe4899b303a5951334a9c1/no/pdfs/stm201220130006000dddpdfs.pdf>
- Meld. St. 8 (2018–2019) *Kulturens kraft. Kulturpolitikk for framtida*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/9778c28ab1014b789bbb3de0e25e0d85/nn-no/pdfs/stm201820190008000dddpdfs.pdf>
- Moe, R.C. (2015). *Kunst og kultur som felles møteplass. En studie av bruken av kunst og kultur på Verdensmester'n mottaksskole i Larvik* (Masteroppgave). Telemark University College.
- Naveen, N. (2011). *"Fjellene møtes ikke, men mennesker kan". En analyse av møtet mellom globalisering og norsk barnelitteratur* (Hovedoppgave). Høgskolen i Telemark.
- NFI (udatert). *A more inclusive cultural sector in the Nordics. Guiding principles*. Hentet fra <https://www.kulturradet.no/documents/10157/f2de910c-9939-4310-bb37-770d3a4c2c59>
- Norsk publikumsutvikling (2011). *Jakten på publikum: Foredrag, erfaringsutveksling og workshop*. Hentet fra <https://norskpublikumsutvikling.no/assets/insights/Jakten-pa%cc%8a-publikum.pdf>
- Norsk publikumsutvikling (2016). *Utviklingssamtaler med nytt publikum. Performaprojektet 2012-2015* (Rapport 3/2016). Hentet fra https://norskpublikumsutvikling.no/assets/insights/2016_03_03_Performa_delrapport3_Utviklingssamtaler.pdf
- NOU 2013:4. *Kulturutredningen 2014*. Oslo: Departementenes servicesenter.
- Odland, A. M. (2016). Kultur og inkludering. *Musikk og kultur*, 20 (2), 14-19.
- Olafsen, R. (2019). *En studie av migrasjonslitteratur for barn* (Bacheloroppgave). Høgskolen på Vestlandet.
- Olesen, E. (2019). *Nabo. Unges opplevelse av sosial inkludering i Norge* (TemaNord 2019:545). København: Nordisk ministerråd/PUB.
- Ommundsen, Å. M. (red.) (2013). *Looking Out and Looking In: National Identity in Picturebooks of the New Millennium*. Oslo: Novus Press.
- Opsahl, T. & Røynealand, U. (2016). Reality rhymes- Recognition of rap in multicultural Norway. *Linguistics and Education*, 36, 45-54.
- Overvåg, K., Alnes, P. K. & Hagen, S. E. (2011). *Regional utvikling og trender i Hordaland i et Florida-perspektiv* (ØF-rapport 19/2011). Østlandsforskning.
- Prytz, Ø. (red.) (2018). *Når kunsten tar form. Essay om kvalitet*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Rambøll (2013). *Evaluering av Frifond*. Oslo: Rambøll.
- Rusten, B. (2010). Snill bombe- visjon og scenisk realitet. *Drama*, 47 (3), 24-27.

- Ryssevik, J. & Vaage, T. (2011). *En neve dollar mer: en evaluering av den statlige støtten til regionale filmfond* (Rapport bestilt av Kulturdepartementet). Bergen: ideas2evidence.
- Salopek, B. (2018). *Pilotprosjekt digital kulturarena*. Capgemini/Bergen kommune.
- Solheim, R & Høstaker, F. (2017). *Kulturens rolle i hverdagsintegrering* (Bacheloroppgave). Oslo: Handelshøgskolen BI.
- Strand, T. (2010). Innvandrere i litteraturen- individer eller grupperepresentanter? I: Kaldestad, P.O. & Vold, K.B.: *Litteratur for barn og unge. Årboka 2010*. Oslo: Det norske samlaget.
- Strøm, I. T. (2016). *Deltakere som musikalske agenter i prosjektet "Are you with us?": En kvalitativ intervjuundersøkelse utført blant ungdommer med ulik etnisk bakgrunn* (Masteroppgave). Oslo: Norges musikkhøgskole.
- Strøm, I.T. (2016). *"Jeg er ikke norsk, vet du, jeg er internasjonal". En etnografisk studie av musikalsk aktørskap blant ungdom i krysskulturelle kontekster* (Doktorgrad). Hamar: Høgskolen i Hedmark.
- Svendal, S. Ø. (red.) (2016). *Bevegelser- Norsk dansekunst i 20 år*. Leikanger: Skald Publishing.
- Tinagli, I. (2012). *Norway in the Creative Age*. Citisense.
- Tjora, A.H. (red.) (2013). *Festival! Mellom rølp, kultur og næring*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Toppe, M. S. (2016). *Folkemusikk og folkedans som et verktøy for integrering og inkludering i møte med barn og unge fra ulike kulturer- en kvalitativ undersøkelse av deltakerne i "Fargespill" sine opplevelser av å bruke folkemusikk og folkedans som et potensiale for integrering og inkludering* (Masteroppgave). Bergen: UiB.
- TrAp. (2014a). *Mer makt til mangfoldet. En publikasjon om viktigheten av mangfold i styrer og ledelse i kulturlivet*. Oslo: Transnational Arts production.
- TrAP. (2014b). *Mangfold i styret- nøkkelen til suksess*. Oslo: Transnational Arts production.
- TrAp. (2018). Proposisjon til Kulturdepartementet (forslag til kulturmelding). Hentet fra: https://trap.no/uploads/TrAPs_kulturmelding.pdf
- Trondheim kunstmuseum. (2012). *Formidling og dialog - Det andre blikket*. Museene i Sør-Trøndelag.
- Tronstad, K. (2015). *Innvandring og integrering i Haram* (NIBR-rapport 2015:11). Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Ulrichsen, G. O. (2014). *Deltakende kunstnere på en pedagogisk arena En dialogbasert studie som ser på hvordan relasjonelle aspekter utgjør rammeverk for kunstdidaktisk utøvelse* (Masteroppgave). Trondheim: NTNU.
- Vaagland, M. (2017). *Kulturtilbud som metode for integrering av fremmedkulturelle. Hvordan og hvorfor bruke kulturtilbud som integreringsmetode?* (Masteroppgave). Kristiansand: Universitetet i Agder.

- Vareide, K. & Kobro, L. U. (2012): *Skaper kultur attraktive steder?* (TF-Notat nr 1/2012). Bø i Telemark: Telemarksforskning.
- Vereide, S. (2011). *Kunsten å være norsk: Produksjon av kjønn og etnisitet i norske hiphoptekster.* (Masteroppgave). Trondheim: NTNU.
- Vestby, G. M. (2017). «*Levende lokaler*». *Midtveisevaluering av et pilotprosjekt for revitalisering av bysentrum* (NIBR-rapport 2017:5). Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Vestby, G. M. (2018). *Fra sentrumsdød til sentrumsglød. Følgforskning av pilotprosjektet «Levende lokaler»* (NIBR-rapport 2018:6). Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Vestby, G. M. & Johannessen, K. (2010). "*Vi her på Ammerud*" - *fellesskap og skillelinjer i et lokalsamfunn i Groruddalen* (NIBR-rapport 2010:29). Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Younis, T.A. (2010). På lag? Minoritetsjenter som ikke deltar i organiserte fritidsaktiviteter. *Norsk pedagogisk tidsskrift* 94 (2).

Kapittel 6: Indikatorer for mangfold i kulturlivet – muligheter og utfordringer

---

Utvikling av stabile og veldefinerte måleindikatorer er en mye brukt metode for å beskrive tilstanden på et politikkområde, og for å følge utviklingen over tid. På områder hvor det er satt tydelige politiske mål for utviklingen, vil slike indikatorer kunne benyttes til å avgjøre i hvor stor grad målene nås eller om utviklingen går i forventet retning. Indirekte vil derfor slike indikatorer gi en pekepinn på om de tiltakene som settes inn, gir resultater.

I dette kapittelet diskuterer vi muligheter og utfordringer forbundet med å utvikle et sett av måleindikatorer for mangfold i det norske kulturlivet. Vi ser for det første på de viktigste prinsippene for utvikling av gode måleindikatorer og hvilke egenskaper slike indikatorer bør ha. For det andre diskuterer vi hva et indikatorsett for mangfold i kulturlivet faktisk skal måle – gitt kultursektorens kompleksitet og de mange formene for deltakelse, representasjon og bruk vi kan se for oss. Vi gir deretter et bilde av datasituasjonen og hva som er de viktigste mulighetene og manglene med tanke på å utvikle et slikt indikatorsett. Til sist peker vi på noen tiltak som kunne vært gjort for å fylle noen av disse informasjonshullene. Dette handler både om forbedring og samordning av eksisterende datakilder og om enkelte nye datainnsamlingsrutiner.

Prinsipper og egenskaper

Indikatorer benyttes på områder av samfunnslivet der det vi ønsker å beskrive, og følge utviklingen til, er så komplekst og mangesidig at vi ikke klarer å observere og måle det direkte. Mangfold og inkludering i norsk kunst- og kulturliv er et slikt område. Som belyst i kunnskapsoppsommeringen, finnes det mange undersøkelser og kilder som hver på sin måte gir innsikt i deler av dette fenomenet, men ikke et samlet sett av måleinstrumenter som beskriver alle relevante aspekter på en rimelig presis måte og som gir muligheter for å følge utviklingen over tid.

Indikatorer er særlig vanlig å bruke på områder hvor det er satt mål for utviklingen og hvor det derfor er ønskelig å følge med på om målene nås eller at utviklingen går i riktig retning. At Kulturrådet i tildelingsbrevet for 2020 ble gitt i oppdrag å ta rollen som nasjonal koordinator for *økt mangfold, inkludering og deltakelse i kultursektoren*, gjør derfor et indikatorsett på dette området særlig relevant. I tillegg er *skapermangfold, innholdsmangfold og brukermangfold* styringsparametere i Kulturrådets målhierarki.⁹

Tilsvarende indikatorsett finnes, eller er under utvikling, på andre og beslektede politikkområder. Et nærliggende eksempel er det arbeidet som Integrerings- og mangfoldsdirektoratet har satt i gang for å

---

⁹ Statsbudsjettet 2020. Tildelingsbrev til Norsk kulturråd fra Kulturdepartementet.

utvikle et helhetlig indikatorsett for måling av integrering.¹⁰ Dette er igjen inspirert av *Det nationale integrationsbarometeret* fra Danmark, som hvert år siden 2013 har tatt pulsen på resultatene av den danske integreringspolitikken.¹¹

Indikatorsett som skal måle komplekse fenomener på en presis måte over tid, må oppfylle noen sentrale kriterier. Det viktigste er at de:

1) Bygger på presise begreper og definisjoner

Indikatorne må bygge på presise begreper knyttet til målene på politikkområdet og være valide og presise operasjonalisering av disse. Det er i dette tilfellet blant annet nødvendig å definere hva som menes med begreper som *inkludering* og *mangfold* i kulturlivet. Tilsvarende må det avgjøres hvilke grupper man har et mål om å inkludere. I mandatet for denne rapporten handler det om *innvandrere*, men det er i seg selv en lite presis betegnelse som kan defineres og avgrenses på mange ulike måter. Et tredje eksempel er avgrensningen og presiseringen av hva som menes med *kultursektoren*. Hvilke kulturfelt inngår, og hvilke arenaer innenfor disse feltene er relevante.

Når sentrale begreper er definert og avgrenset, er det neste steget å avlede *valide og målbare* indikatorer fra disse begrepene på en måte som gjør at de kan benyttes til å avgjøre om målgruppen er mer eller mindre inkludert. Det er disse operasjonelle definisjonene som vil bli benyttet når data skal samles og bearbeides for å tallfeste de ulike indikatorene. At de operasjonelle definisjonene er valide, vil si at det er godt samsvar mellom teoretiske og operasjonelle definisjoner. De operasjonelle definisjonene må følge logisk fra de teoretiske og samtidig være dekkende for innholdet i disse definisjonene.

2) Gir et representativt bilde av status på hele politikkområdet

Kultursektoren består av en rekke felt og uttrykksformer, f.eks. visuell kunst, scenekunst, film osv. Innenfor hvert felt vil mangfold kunne komme til uttrykk på flere måter; noen skaper, noen formidler og noen bruker.¹² I tillegg kan selve innholdet i kulturen og kunsten være mer eller mindre mangfoldig. På toppen av dette kommer et skille - eller snarere et kontinuum - mellom profesjonell kulturell virksomhet og amatørkultur. Det finnes også tilstøtende områder som kulturforvaltning og kulturutdanning med ansvar for henholdsvis styring av, og rekruttering til, sektoren.

De ulike dimensjonene krysser hverandre og skaper en kompleks vev av punkter eller arenaer hvor mangfold kan observeres og måles. Et indikatorsett som skal gi et samlet bilde av mangfoldet i hele det norske kulturlivet, må ideelt sett bygge på observasjoner fra alle disse arenaene. Om ikke alle arenaer kan dekkes, noe som svært ofte vil være tilfelle for slike indikatorsett, bør en så langt det er mulig sørge for at de målingene som gjøres, gir et *representativt* bilde av hele kultursektoren. Om hele kulturfelt eller former for representasjon og inkludering holdes utenfor, må dette gjøres eksplisitt og inngå i beskrivelsen av indikatorsettet.

---

¹⁰ Proba samfunnsanalyse. (2019). *Hvordan måle integrering? Forslag til et helhetlig indikatorsett for måling av integrering i Norge*. Rapport 2019 – 3

¹¹ <http://integrationsbarometer.dk/>

¹² For å komplettere bilde kunne vi også legge til at noen legger til rette og administrerer og noen bestemmer.

3) Kan kombineres og aggregeres

Et velutviklet indikatorsett vil kunne aggregeres og settes sammen på ulike måter. Det vil bestå av mange delindikatorer som hver for seg vil gi et bilde av status på et mer avgrenset område. For eksempel bør det være mulig å gi et samlet bilde av mangfoldet på scenekunstheltet. Tilsvarende må det være mulig å beskrive status når det gjelder begreper som skapermangfold, innholdsmangfold og brukermangfold, som Kulturrådet måles etter i budsjettsammenheng. Dette betyr at delindikatorene bør kunne settes sammen og aggregeres på ulike måter for å møte ulike informasjonsbehov.

4) Kan måles og tallfestes uten for store kostnader til datainnsamling

Datainnsamling er ressurskrevende og representerer en belastning for dem som skal gi den informasjonen det er behov for. Så langt det er mulig bør derfor et indikatorsett kunne basere seg på eksisterende datakilder eller rapporteringsrutiner. Fordi eksisterende data er mangelfulle, vil det på enkelte områder likevel være behov for supplerende datainnsamling for å fylle hullene i matrisen. På noen områder kan dette også handle om justeringer og små tillegg til eksisterende datainnsamlingsrutiner.

5) Kunne danne stabile tidsserier

For å kunne måle endring, bør indikatorsettet utformes på en slik måte at de ulike delindikatorene kan tallfestes med jevne mellomrom, f.eks. hvert eller annethvert år. Det betyr at de må bygge på datakilder og rapporteringsrutiner hvor det samles data jevnlig, ikke enkeltstående ad hoc-undersøkelser. Det betyr ikke at alle datakilder må ha samme innsamlingsfrekvens, men forskjellene bør heller ikke være for store.

Det er sjelden man er i en situasjon hvor alle disse fem prinsippene kan nås fullt ut, som oftest fordi det tilgjengelige datamaterialet er så mangelfullt at det vil bli for ressurskrevende å bygge et optimalt indikatorsett. Prinsippene bør like fullt være retningsgivende for utviklingsarbeidet.

Viktige definisjoner og avgrensninger

Hva menes med inkludering, og mangfold i kultursektoren? I det følgende diskuterer vi tre sett av begreper og avgrensninger som må avklares, før et indikatorsett på området kan utvikles. I utgangspunktet er dette begreper og avgrensninger knyttet til tre sentrale spørsmål; *hvem skal inkluderes, hvordan kommer inkludering til uttrykk og hvor skjer det?* Mer spesifikt handler det om målgrupper, former for deltakelse, representasjon og inkludering, og arenaer.

Hvem skal inkluderes?

Politiske tiltak for økt mangfold omhandler ofte en rekke målgrupper, både kulturell og sosial bakgrunn, kjønn, funksjonsevne, religion, seksuell orientering og alder. Mandatet for denne rapporten er avgrenset til den første av disse målgruppene. Men hvordan skal denne gruppen avgrenses? Hvilke kjennetegn avgjør om en person tilhører denne målgruppen eller ikke?

Vi vet at det *ikke* handler om mennesker med etnisk norsk opprinnelse og om det som gjerne omtales som den norske majoritetskulturen. Omhandler det dermed alle som ikke er etnisk norske og

eventuelt alle kulturuttrykk som ikke har sitt utspring i den norske majoritetskulturen? Dette er kompliserte grensdragninger som vil ha betydning for de resultatene man kommer fram til når det gjelder status for inkludering og mangfold i norsk kulturliv.

I offisiell norsk statistikk deles befolkningen inn i tre grupper¹³:

- ◆ **Innvandrere** - personer som selv har innvandret til Norge, og som er født i utlandet av utenlandsfødte foreldre og fire utenlandsfødte besteforeldre.
- ◆ **Norskfødte med innvandrerforeldre** - personer som er født i Norge av to utenlandsfødte foreldre, og som har fire utenlandsfødte besteforeldre.
- ◆ **Den øvrige befolkning** – alle i befolkningen som ikke er inkludert i de to første gruppene.

Dette er med andre ord en inndeling som utelukkende tar utgangspunkt i fødeland (for personen selv, foreldrene og besteforeldrene). Det er også en definisjon hvor forfedrenes fødeland mister sin betydning etter andre generasjon. Begrepet «tredje generasjon» med innvandrerbakgrunn eksisterer ikke og personer som tilhører denne gruppen regnes som en del av den øvrige befolkning.¹⁴

Definisjonen skiller heller ikke mellom hvilke andre fødeland enn Norge det er snakk om. Det betyr at også svensker og dansker, med kulturelle tradisjoner som er svært lik de norske, er innvandrere om de ellers oppfyller kriteriene over. Klassifiseringen tar derfor ikke hensyn til kulturforskjeller eller kulturell avstand. I den offisielle statistikken er det likevel vanlig å gruppere innvandrere og norskfødte med innvandrerbakgrunn etter landbakgrunn. En vanlig todeling er *EU/EØS, pluss USA, Canada, Australia og New Zealand* på den ene siden, versus *resten av verden*, på den andre.

Dette er en todeling som minner om begrepsparet «*vestlige*» versus «*ikke-vestlige*» innvandrere som benyttes i mange andre relevante datakilder og publikasjoner, blant annet en rekke av de kildene vi har identifisert i denne rapporten.¹⁵ Typisk for dette begrepsparet er at det sjelden er tydelig definert, f.eks. om det handler om fødeland, etnisitet eller andre mer kulturbestemte markører. Det er derfor heller ikke lett å avgjøre om begrepsbruken er lik fra kilde til kilde. Felles for dem alle, er en oppfatning av at det eksisterer et signifikant skille mellom et vestlig kulturområde, som Norge er en del av, og alle andre kulturområder. Relatert til et mål om økt kulturelt mangfold, er det følgelig den ikke-vestlige delen av befolkningen og den ikke-vestlige kulturen man har et mål om å inkludere eller øke representasjonen til.

Et annet begrep som ofte benyttes, og som vi også har lagt til grunn for å favne bredden av det som kan betegnes som kulturelt mangfold i kunnskapsoversikten, er *flerkulturell*. I dette ligger en forestilling om at man som innvandrer både er en del av den kulturen man kom fra og den kulturen man har flyttet inn i. På denne måten knytter det seg i større grad enn de ovennevnte begrepene til et identitets- og tilhørighetsaspekt. Implisitt i dette ligger også en idé om at disse kulturene er forskjellige

---

¹³ <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/innvbef>

¹⁴ Sagt på en annen måte: om ingen flere innvandrere kom til Norge, ville hele befolkningen om to generasjoner tilhøre «den øvrige befolkning».

¹⁵ Det gjelder f.eks. de av Norsk Publikumsutviklings publikasjoner som inneholder et begrep om innvandring. Det gjelder f.eks. også Agderforsknings rapport om Kunstkonsum i storbyene: Bjørnsen, E., Lind, E. & Hauge, E. (2012). *Kunstkonsum i storbyene. En studie av brukere og ikke-brukere av det offentlig finansierte kunsttilbudet i byene Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger og Kristiansand*. (FoU-rapport nr. 7/2012). Kristiansand: Agderforskning.

nok til at det på ulike områder «spiller en rolle». Men hvor forskjellige må kulturbakgrunnen være for at en person skal kunne klassifiseres som flerkulturell? Og er flerkulturell et kjennetegn som denne personen, eller personens etterkommere, alltid vil ha, eller slutter man på et eller annet tidspunkt å være flerkulturell? Er dette i så tilfelle subjektivt eller objektivt bestemt? Begrepet flerkulturell er, på grunn av uklarheter som dette, lite anvendelig som utgangspunkt for en avgrensning av en målgruppe for datainnsamlingsformål.

I de siste årene har også begrepet «person of color» og mer spesifikt, «artist of color» entret diskusjonen om hva som er de relevante kategoriene å ta utgangspunkt i når inkludering og mangfold står på agendaen. Dette er begreper med røtter i amerikanske rasemotsetninger og etablerer et skille mellom en smal avgrensning av etnisk hvite versus alle andre befolkningsgrupper. Begrepet er slik sett basert på etniske markører (synlige minoriteter), men suppleres ofte også med en subjektiv komponent. Det handler med andre ord også om hvilke grupper man føler man tilhører, deler erfaringer med, og derfor identifiserer seg med. «Person of color» og «artist of color» er derfor vage kategorier som er svært vanskelig å operasjonalisere presist og benytte som utgangspunkt for et indikatorsett. På grunn av den sterke vekten på identifikasjon, er det også «ustabile» kategorier som vil kunne endre seg fra en kontekst til en annen. Det er også sterkt politiserte kategorier, ofte formulert som motsetninger mellom raser hvor «whiteness» og en kolonial struktur som fortsatt er til stede i vestlige samfunn, representerer problemet som må bekjempes dersom målet om ekte mangfold skal nås.¹⁶ På grunn av denne politiseringen, er det også kategorier som det er vanskelig å skape konsensus om blant ulike aktører og i ulike miljøer.

Mange av alternativene til SSBs kategorier, adresserer det som ofte oppfattes som viktige svakheter ved klassifiseringen av innvandrerbakgrunn i offisiell norsk statistikk; for det første, at de to kategoriene av ikke-norske inkluderer grupper som kulturelt sett er svært like den etnisk norske befolkningen (som dansker og svensker). For det andre ekskluderer de samme kategoriene tredjegenasjons, og alle senere etterkommere etter, innvandrere, uansett hvor distinkt forskjellig disse kan være fra den øvrige norske befolkning, etnisk så vel som kulturelt. Det samme gjelder adopterte. Dette er ofte representanter for synlige minoriteter som kan være bærere av kulturtradisjoner og kulturuttrykk som er svært ulik de norske og som derfor bidrar til det mangfoldet det er et mål om å oppnå. For det tredje overser klassifiseringen de historiske etniske variasjonene i Norge og høyst levende kulturtradisjoner som kan være like forskjellige fra de etnisk norske kulturtradisjonene som dem mange av de nyere innvandrergруппene bringer med seg. Dette gjelder samer med status som urfolk, og jøder, kvener/norskfinner, skogfinner, rom og tater/romanifolk, som har status som nasjonale minoriteter.

Utfordringen er at disse alternative kategoriene som oftest er vagt definert og vanskelig å benytte som utgangspunkt for systematiske målinger.¹⁷ At de ikke er representert i den offisielle statistikken, har også konsekvenser for hvilke datakilder som kan benyttes. Å eliminere muligheten for å benytte offisiell statistikk til tallfestingen av indikatorsettet, vil være kostnadskrevenende og legge en ekstra rapporteringsbyrde på sektoren. I tillegg vil det medføre større utfordringer når det gjelder sammenligninger med andre land. Alle de nordiske statistikkbyråene benytter samme klassifikasjon,

---

¹⁶ Utsagnet "It is time to break the white colonial structure of the Nordic cultural cycle", er representativt for dette perspektivet. Sitert fra Editor's note i antologien *ACTUALISE UTOPIA. From dreams to reality* (Kulturrådet, 2019)

¹⁷ Dette gjelder i særlig kategorier hvor klassifiseringen er basert på subjektiv tilhørighet.

noe som muliggjør direkte sammenligning. Et eksempel på dette er den fellesnordiske publikasjonen *Kultur med ulike bakgrunn*, som dokumenterer variasjoner mellom de nordiske landene når det gjelder andel ansatte med utenlandsk bakgrunn i statlig finansierte kulturinstitusjoner.¹⁸

Dette er trolig også grunnen til at svært mange av de studiene som gjøres om inkludering og mangfold i kulturlivet, baserer seg på kategoriene og definisjonene i den offisielle statistikken, gjerne med et skille mellom opprinnelse fra vestlige og ikke-vestlige land i tråd med SSBs todeling. Vi ser også eksempler på at kategoriene tilpasses for å bli mer treffsikre. For eksempel benytter Bille og Fjællegaard (2017) betegnelsen *nydansker* i en studie av etnisk mangfold i den danske filmbransjen.¹⁹ Nydansker er ganske enkelt summen av innvandrere og danskfødte med innvandrerforeldre.

Hvordan kommer inkludering og mangfold til uttrykk?

Hvordan skapes mangfold i kulturlivet og hvordan kommer det til uttrykk? De aller fleste studier som er opptatt av disse spørsmålene, setter søkelyset på *deltakelse*. Det handler om å være med der kunst og kultur skapes, formidles og brukes. Tittelen på Kulturanalys Nordens antologi fra 2017 om inkludering og integrasjon i kulturlivet i de nordiske landene, *Vem får vara med?*²⁰, er illustrerende for dette perspektivet. Mangfold oppnås når alle relevante grupper i samfunnet deltar eller er representert på noenlunde lik linje.

Selv om det sjelden uttrykkes eksplisitt, er det rimelig å anta at målet i det fleste tilfeller er *lik representasjon*, det vil si at ulike grupper er representert i forhold til de andelene de utgjør av den samlede befolkningen. I utgangspunktet beskriver det en situasjon hvor hvert enkelt menneske har den samme sannsynligheten for å være representert, uavhengig av hvilken gruppe man tilhører. Gitt at summen av andelene ikke-vestlige innvandrere og norskfødte med innvandrerbakgrunn er ca. 10 prosent²¹ i Norge per i dag, ville et rimelig mål derfor være at hver tiende deltaker på ulike relevante kulturarenaer tilhører denne gruppen.

Generelt kan en slik indikator uttrykkes med følgende formel:

$(A/B)/(C/D)$, der

A = antall deltakere som tilhører gruppen som skal inkluderes

B = antall deltakere totalt

C = antall i befolkningen som tilhører gruppen som skal inkluderes

D = antall medlemmer av befolkningen totalt²²

Enkelt forklart måler derfor denne formelen om en gruppe i befolkningen, f.eks. innvandrere, deltar like mye i forhold til gruppens størrelse, som resten av befolkningen. Dette er en generell tilnærming

---

¹⁸ Kulturanalys Norden. (2017). *Kultur med ulike bakgrunn- Utländsk bakgrund bland anställda vid statligt finansierade kulturinstitutioner i Norden*. Stockholm: Nordisk kulturfakta.

¹⁹ Bille, T. & Fjællegaard, C. B. (2017). Etnisk mangfoldighet i den danske filmbranche, i Kulturanalys Norden (2017b): *Vem får vara med? Perspektiv på inkludering och integration i kulturlivet i de Nordiska länderna* Stockholm: Nordisk kulturfakta.

²⁰ Kulturanalys Norden (2017b) *op. cit.*

²¹ 10,4 prosent per 1. januar 2019 ifølge SSB: <https://www.ssb.no/innvbef>

²² Dersom gruppen er representert i forhold til sin relative størrelse, vil en slik indikator anta verdier nær 1. Er gruppen underrepresentert vil indikatoren anta verdier under 1 og om den er overrepresentert, verdier over 1.

som kan brukes på alle områder hvor man mener det er relevant å måle representasjon, f.eks. både der kunst og kultur *skapes* og der kunst og kultur *brukes eller konsumeres*.

Skapermangfold

Et eksempel fra skapersiden er den tidligere nevnte nordiske studien av andel ansatte med utenlandsk bakgrunn i statlig finansierte kulturinstitusjoner.²³ Studien viser relevante tall for alle statlige institusjoner samlet, men også for ulike typer institusjoner (scenekunst, museer etc.), administrativt og kunstnerisk ansatt, personer i sjefsstillinger osv. I tillegg er representasjonen beregnet for hvert år mellom 2001 og 2015. Studien bygger på offisiell statistikk fra de enkelte landene og vil kunne oppdateres med nye dataårganger.

Et annet eksempel er fra SSBs kulturstatistikk²⁴ som viser andelen vestlige og ikke-vestlige innvandrere som er sysselsatte innenfor ulike kulturelle og kreative næringer. Her kan vi for eksempel se at innen film-, video- og fjernsynsprogramproduksjon, er andelen ikke-vestlige innvandrere 5,3 prosent. Statistikken skiller imidlertid ikke mellom ulike type stillinger og funksjoner, for eksempel mellom en kantineansatt og en kunstnerisk leder.

Et tredje eksempel er det engelske Arts Councils rapport *Equality, Diversity and the Creative case*,²⁵ som måler deltakelse på flere arenaer:

- ◆ Ansatte i kulturinstitusjoner med statsstøtte (National Portfolio Organisations), fordelt på en rekke stillingskategorier og funksjoner, inkludert lederfunksjoner og styreverv
- ◆ Ansatte i Arts Council
- ◆ Tildelinger av statlige stipend etc. på kulturfeltet

Brukermangfold

Den samme tilnærmingen kan benyttes når man ønsker å beskrive bruks- eller konsumsiden av kulturlivet. Med andre ord, brukes ulike kulturtilbud like mye av de gruppene man er opptatt av å inkludere, som den øvrige befolkning? For eksempel er følgende indikator blitt foreslått til å beskrive brukermangfoldet til norske folkebiblioteker:

$(A/B)/(C/D)$, der

A = antall besøkende med ikke-norsk bakgrunn

B = antall besøkende totalt

C = antall innbygger i kommunen med ikke-norsk bakgrunn

D = antall innbyggere i kommunen totalt²⁶

Den mest omfattende kilden for kulturbruk i Norge er SSBs kultur- og mediebruksundersøkelser, hvor kulturbruksdelen gjennomføres hvert fjerde år. Dessverre har denne bare én gang, i 2008, inkludert nok respondenter blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre til å måle kulturbruk i

---

²³ Kulturanalys Norden (2017), *op. cit.*

²⁴ SSB (2019) Kulturstatistikk 2018, tabell 3.17

²⁵ Arts Council. (2019). *Equality, Diversity and the Creative Case. A Data Report, 2017-2018*. Rapporten beskriver deltakelse og mangfold langs flere ulike dimensjoner; kjønn, etnisitet, seksuell orientering og funksjonshemming. Rapporten er planlagt som en gjentagende publikasjon og er foreløpig utgitt to ganger.

²⁶ ABM-Utvikling. (2010). *Indikatorer for norske folkebibliotek*. Oslo: ABM-utvikling

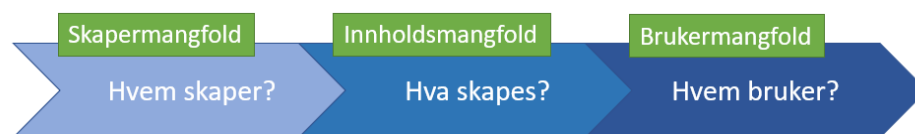
disse gruppene.²⁷ Undersøkelsen viste at de to gruppene er svakere representert enn den øvrige befolkning blant brukerne av enkelte kulturformer (bl.a. scenekunst, kunstutstillinger og konserter). For andre kulturformer er det ingen vesentlige forskjeller (ballet/dans, kulturfestivaler og museum), mens når det gjelder bruk av folkebibliotekene, er de to gruppene overrepresentert.

Det finnes også en rekke andre bruker- og publikumsundersøkelser på smalere kulturfelt, eller for mindre geografiske områder, som finner tilsvarende resultater. For eksempel finner en undersøkelse gjennomført av Norsk Publikumsutvikling og Opinion blant Oslos innbyggere at andelen som har vært på danseforestilling de tre siste år, er den samme blant personer med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn og personer uten innvandrerbakgrunn.²⁸ En annen undersøkelse gjennomført av Norsk publikumsutvikling på oppdrag fra Akershus fylkeskommune finner at det ikke er betydelige avvik mellom ikke-vestlige innvandrere og den øvrige befolkning når det gjelder besøk ved 10 navngitte kulturinstitusjoner i fylket.²⁹

Innholdsmangfold

De to aspektene ved inkludering og mangfold vi har diskutert så langt, tilsvarer begrepene *skapermangfold* og *brukermangfold*, som er styringsparametere i Kulturrådets målhierarki. Det tredje begrepet i målhierarkiet, *innholdsmangfold*, er langt vanskeligere å måle.

Figur 6.1: Skapermangfold, innholdsmangfold og brukermangfold

Mens de to første begrepene kan tallfestes ved å klassifisere og telle personer, krever det siste mer kvalitative vurderinger av kunstens og kulturens innhold og uttrykk. Det vil derfor være vanskeligere å utvikle entydige og rimelig objektive prinsipper som ikke i for stor grad vil måtte baseres på subjektive vurderinger.

Det vil trolig også måtte utvikles ulike metoder og vurderingskriterier for ulike kulturfelt. Innholdsmangfold på museumsområdet kan ikke måles med de samme metodene som innholdsmangfold på musikk- eller scenekunstområdet.

Det vil heller ikke alltid være slik at innholdsmangfold alltid kan avledes direkte fra hvem som har skapt eller framfører kulturproduktet, dvs. at det er et én-til-én-forhold mellom bakgrunnen til kunstneren og det kunst- eller kulturproduktet som formidles. I mange tilfeller vil kanskje en slik tilnærming fungere som en rimelig presis proxy, mens i andre tilfeller vil det bli for unøyaktig.

Et eksempel på måling av innholdsmangfold, der klassifiseringskriteriene er frikoblet fra skapernes bakgrunn, er gjort av Norsk filminstitutt.³⁰ Utgangspunktet er all norskprodusert spillefilm og

²⁷ SSB. (2009). *Kultur- og mediebruk blant personer med innvandrerbakgrunn. Resultater fra Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2008 og tilleggsutvalg blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre.*

²⁸ Norsk publikumsutvikling og Opinion. (2018) *DANSENS PUBLIKUM Oppfatninger om dans og Dansens Hus blant brukerne og befolkningen.*

²⁹ Norsk publikumsutvikling. (2016). *BEFOLKNINGS-/PUBLIKUMSUNDERSØKELSE AKERSHUS FYLKESKOMMUNE*

³⁰ Norsk filminstitutt. (2019). *Representativitet i norsk film.* Notat.

dokumentarfilm med ordinær kinodistribusjon i årene 2013-2018, i alt 182 filmer. I alle filmene er hovedrolle og biroller analysert og klassifisert med tanke på om de representerer eller tematiserer ulike grupperinger hvor det er et mål om å skape større mangfold. Dette gjelder:

- ◆ Kjønnssidentitet
- ◆ Seksuell orientering
- ◆ Urfolk og nasjonale minoriteter i Norge
- ◆ Funksjonsnedsettelse
- ◆ Innvandring
- ◆ Andre etniske minoriteter

Undersøkelsen skiller altså mellom a) *urfolk og nasjonale minoriteter*, som er grupper med langvarig tilknytning til Norge (samer, jøder, kvener/norskfinner, skogfinner, rom og tater/romanifolk.), b) *innvandrere*, som skal forstås som førstegenerasjons innvandrere fra land utenfor Norden, og c) *andre etniske minoriteter*, som omfatter filmkarakterer som er født og oppvokst i Norge, men som har familiebakgrunn fra land som ikke er en del av Europa, USA, Canada, Australia, og New Zealand.

Undersøkelsen viser at kategorien urfolk og etniske minoriteter er helt fraværende, innvandrere er representert med 4 hovedroller og 6 biroller, mens andre etniske minoriteter er rimelig bra representert med 21 hovedroller og 23 biroller.

Norsk filminstituttets metode vil trolig kunne benyttes på et begrenset antall kulturfelt hvor karakterer er viktige bærere av kulturproduktets tematikk, f.eks. litteratur og teater. På andre områder, f.eks. visuell kunst, vil det måtte utvikles metoder som tar utgangspunkt i andre kjennetegn. Dette er selvsagt en utfordring om man ønsker å utvikle indikatorer for innholdsmangfold i hele kultursektoren. I tillegg er dette informasjon som ikke vil kunne hentes fra offisiell statistikk. Det vil derfor være betydelige kostnader knyttet til å tallfeste slike indikatorer.

Representasjon, multikultur og interkultur

Alle de ulike uttrykkene for representasjon og deltakelse som vi har sett på her, overser et viktig aspekt; i hvor stor grad kulturfeltet er preget av interaksjon og utveksling på tvers av de relevante befolkningsgruppene. Det er fullt mulig å se for seg et samfunn der alle relevante grupper er representert i forhold til sin størrelse, både på skaper og brukersiden, men hvor hver gruppe både skaper og bruker kultur rettet mot sin egen gruppe. Dette vil kunne beskrives som et mangfoldig samfunn hvor alle får være med, men hvor hver gruppe «leker i sin egen grind».³¹

Problemstillingen har en parallell i et skifte i forståelsen av mangfold i kulturlivet fra *multikultur* til *interkultur*. I antologien *Vem får vara med?* diskuteres dette skiftet i en nordisk politisk kontekst og i Margareta Wallin Victorins bidrag, beskrives begrepsparet slik:

Adjektivet interkulturell brukar användas i samband med gränsöverskridande processer som innefattar interaktion och ömsesidig kommunikation mellan människor från olika kulturer, medan mångkulturell är en mer statisk term som

---

³¹ Se bla. bekymringen fra frivillighetsforskningen i kapittel 3 for fremveksten av parallellsamfunn hvor majoritet og minoritet deltar på ulike arenaer.

används för ett tillstånd där flera etniska grupper med olika kulturer är representerade.³²

Spørsmålet er om det er mulig å finne måter å måle mangfold på som fanger denne formen for grenseoverskridende interaksjon på kulturfeltet. Utfordringen er blant annet blitt satt på agendaen av organisasjonen *Interkultur Drammen* som har testet ut en metode utviklet av den amerikanske forskeren Alan Brown som gjennom såkalte «impact studies» forsøker å måle de sosiale effektene av kultur.³³ Dette gjøres ved å kartlegge publikums opplevelser og erfaringer under ulike kulturarrangement, inkludert deres møte med andre publikummere. I en norsk kontekst handler dette altså om å undersøke hva som skjer når nordmenn med og uten innvandringsbakgrunn møtes og opplever kunst sammen.

Metoden er intensiv og delvis kvalitativ og egner seg godt for dype studier av enkeltarrangement. Som grunnlag for data til et indikatorsystem for hele kultursektoren, er den trolig mindre egnet. Vi tror likevel det ville være mulig å nærme seg denne problemstillingen med enklere metoder, for eksempel ved å ikke bare beskrive skapermangfold på samfunnsnivå, men også kartlegge i hvor stor grad det finnes et tilsvarende mangfold på institusjonsnivå. Når det gjelder brukermangfold, vil slike data bare kunne hentes fra publikumsundersøkelser, som per i dag ikke finnes i et bredt nok omfang til å gi et representativt bilde av befolkningens kulturkonsum.

På hvilke arenaer foregår inkluderingen?

Kultursektoren er sammensatt og på enkelte områder også vanskelig å avgrense fra andre sektorer og aktiviteter. For å kunne utvikle et indikatorsett som måler mangfoldet i kulturlivet, er det derfor nødvendig å beskrive sektoren så nøyaktig som mulig for å identifisere de ulike arenaene hvor inkludering og mangfold kan observeres og måles.

Et nyttig utgangspunkt kan være å betrakte kultursektoren som en matrise bestående av flere dimensjoner.

Kulturfelt

En av disse dimensjonene er de ulike *feltene* eller *retningene* som det er vanlig å dele kulturlivet inn i, og som dels tar utgangspunkt i kulturproduktet som skapes (f.eks. visuell kunst), eller måten det formidles på (f.eks. scenekunst).

Det kan i denne sammenheng være aktuelt å benytte kulturfeltene som Kulturrådet har ansvaret for som utgangspunkt:

- ◆ Litteratur
- ◆ Musikk
- ◆ Scenekunst
- ◆ Visuell kunst

³² Kulturanalys Norden (2017b), s. 205

³³ <https://norskpublikumsutvikling.no/projects/mangfoldseffekten>

◆ Museum og kulturarv

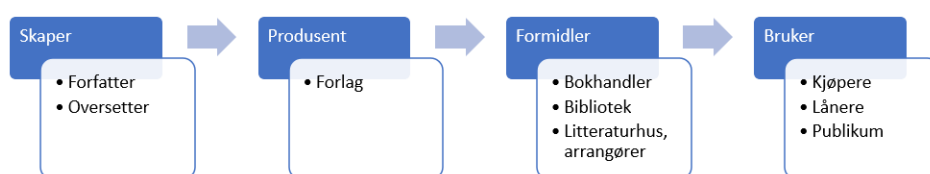
Dette er brede felt som omfatter en betydelig del av kulturlivet i Norge.

Observasjonspunkt i verdikjeden

Hver av disse feltene har sine egne verdikjeder som viser de ulike aktørene og leddene mellom de som skaper kulturproduktet og de som til slutt konsumerer det eller tar det i bruk. Med enkelte tilpasninger og forenklinger, kan det være nyttig å se på disse verdikjedene som den andre dimensjonen i den kulturmatrisen vi vil utvikle.

For litteratur vil de viktigste leddene i verdikjeden være:³⁴

Figur 6.2: Verdikjede for litteraturfeltet

For musikk er kjeden mer komplisert og vil litt forenklet kunne se slik ut:

Figur 6.3: Verdikjede for musikkfeltet

Tilsvarende verdikjeder kan benyttes til å lokalisere de viktigste aktørene innenfor områdene scenekunst og visuell kunst.

I utgangspunktet vil alle disse aktørene, leddene og arenaene kunne være viktige observasjonspunkt for inkludering og mangfold i det norske kulturlivet. Med tanke på å bygge et indikatorsett som lar seg tallfeste uten altfor store kostnader, tror vi likevel det vil være nødvendig å foreta noen forenklinger. Et mulig kompromiss vil være å i første omgang konsentrere seg om start- og sluttpunktene i verdikjedene, dvs. om skapere og utøvere på den ene sidene og brukere og publikum på den andre. Det er først og fremst i leddene mellom disse gruppene, dvs. i produsent- og formidlingsleddene, at kompleksiteten er størst og hvor man trolig vil ha de største utfordringene med å samle relevante data.³⁵

Når dette er sagt, vil data om brukere og publikum også gi innblikk i deler av formidlingsleddet. Kultur erfares i sanntid på scener og arenaer, eller kjøpes, lånes eller brukes gjennom ulike analoge og digitale formidlingsledd. Informasjon om bruk vil derfor både kunne hentes fra formidlingsleddene (i.e.

³⁴ De to figurene er forenklinger av verdikjeder utarbeidet av Rambøll Management Consulting for Kulturrådet i publikasjonen: *Metodenotat: Musikk og litteratur i tall*.

³⁵ Mange av de relevante aktørene i disse leddene er også internasjonale.

publikums- eller brukerundersøkelser), eller direkte fra populasjonen av potensielle brukere (befolkningsundersøkelser).

Det er to andre funksjoner som ofte utelates når man anlegger et strikt verdikjedeperspektiv på kulturlivet, og som pga. prosjektets rammer er utelatt fra kunnskapsoppsummeringen i dette oppdraget. Det er kulturforvaltningen og kulturutdanningene.

Betydelige deler av kulturlivet er forvaltet, finansiert eller støttet av det offentlige. Dette gjelder både på statlig, fylkeskommunalt og kommunalt nivå. Ved utarbeiding av et indikatorsett for mangfold i kulturlivet, bør det derfor vurderes om også mangfoldet i den offentlige kulturforvaltningen bør observeres. Dette kan både handle om hvem som er ansatt i forvaltningen og hvem som mottar tilskudd fra forvaltningen. Som nevnt over, inkluderer det engelske Art Councils mangfoldsrapport både data om ansatte i Arts Council og om tilskuddsmottakere.³⁶

Kulturutdanningene er på sin side viktige for rekrutteringen til kulturlivet. Dette gjelder for så vidt alt fra de kommunale kulturskolene til høyere utdanningsinstitusjoner på kultur- og kunstfeltet. Her kan det være relevant både å observere hvem som er ansatt som underviser, og hvem som mottar utdanning og opplæring.³⁷

Kombinasjonen av de to dimensjonene *kulturfelt* og *observasjonspunkt i verdikjeden*, er illustrert i følgende figur:

Figur 6.4 Matrise av arenaer, dannet mellom dimensjonene kulturfelt og observasjonspunkt i verdikjeden

		Ledd i verdikjeden/observasjonspunkt				
		Skapere/utøvere	Innhold	Brukere	Forvaltning/ tilskudd	Utdanning/ rekruttering
Kulturfelt	Litteratur					
	Musikk	<i>Personer, grupper, institusjoner</i>	<i>Ulike kjennetegn</i>	<i>Publikum, befolkningen</i>	<i>Beslutningstakere, tilskudd</i>	<i>Lærere, elever</i>
	Scenekunst					
	Visuell kunst					
	Museum og kulturarv					

³⁶ Arts Council (2019), *op. cit.*

³⁷ For høyere utdanningsinstitusjoner gjennomføres det ofte kandidatundersøkelser rettet mot uteksaminerte studenter.

Her har vi også indikert hva som vil kunne observeres, telles og måles i de ulike cellene i matrisen.

Samlet sett, er det nok i kolonnen for brukere og i noen grad skapere/utøvere, det finnes mest data og undersøkelser per i dag. I kolonnen for innhold, er det gjort forholdsvis lite, og her er også de metodiske utfordringene langt større. Også når det gjelder kolonnene for forvaltning/tilskudd og utdanning/rekruttering, må datasituasjonen kunne beskrives som mangelfull. Når det gjelder linjene i matrisen, er vårt inntrykk at kulturfeltene litteratur og visuell kunst, er mer mangelfullt beskrevet enn de andre tre kulturfeltene.

Profesjonell versus amatør

For å komplettere bildet, vil en grundig analyse og beskrivelse av kulturlivet også måtte ta hensyn til en tredje dimensjon; skillet mellom *amatørkultur* og *profesjonell kulturell virksomhet*.³⁸ Sett fra et inkluderings- og mangfoldsperspektiv, kan amatørkulturen være like viktig som den profesjonelle, ikke minst fordi den engasjerer så mange flere på skapersiden. Frivilligheten kan i denne sammenheng ses som en viktig integreringsarena fordi den oppmuntrer til samhandling på tvers av kulturelle skiller, jfr. diskusjonen om interkultur over.

Skillet mellom amatørkultur og profesjonell kulturell virksomhet er likevel ikke så enkel å trekke opp. I realiteten er det snarere snakk om et kontinuum enn en dikotomi. Mellom den rene amatørkulturen og den profesjonelle kunst- og kulturproduksjonen, finnes det på mange felt ulike grader av semiprofesjonalitet, dvs. personer og grupper som formidler og selger kulturprodukter, ofte av høy kvalitet, men uten at aktørene har tatt skrittet over i fulltids, profesjonell kulturproduksjon. Tilsvarende har profesjonell kulturvirksomhet gjerne en grenseflate mot frivilligheten, hvor betydelige antall frivillige engasjeres ved avvikling av kulturarrangement.³⁹

Skillet mellom amatørkultur og profesjonell kulturell virksomhet er først og fremst relevant når det gjelder skapere og utøvere, dvs. produksjonssiden. Når det gjelder kulturkonsum kan det i enkelte sammenhenger være vanskelig å operere med et skarpt skille. For publikumsundersøkelser gjort ved profesjonelle scener og kulturinstitusjoner, er distinksjonen uproblematisk. Alt konsum vil per definisjon tilhøre den profesjonelle siden. Om man derimot spør befolkningen om deres kulturkonsum, er det mer problematiske for den enkelte respondent å skille mellom kulturprodukt skapt av profesjonelle versus amatører.

Oppsummering

I arbeidet med et indikatorsett på et så komplekst område som kultursektoren, vil det være nødvendig å gjøre avveininger mellom det ideelle og det praktisk mulige. Om vi kunne samle relevante og presise data fra alle observasjonspunktene i matrisen som er vist i figur 4.4, og i tillegg gjøre dette for amatørkultur så vel som profesjonell kulturell virksomhet, ville dette kunne gitt et svært presist og representativt bilde av inkludering og mangfold i kultursektoren i Norge. I praksis kan en slik ideell løsning være vanskelig å få til, både på grunn av manglende data, kostnader ved datainnsamling eller begrenset vilje til å rapportere. Det kan derfor være nødvendig å gjøre ytterligere forenklinger og avgrensninger. Det følgende er våre anbefalte prioriteringer:

---

³⁸ Legges denne til, vil vi derfor doble tallet på observasjonspunkt i figuren over.

³⁹ Det er i denne sammenheng verdt å merke seg at det engelske Arts Council også registrerer frivillig stab ved de statlige kulturinstitusjonene som omfattes av deres mangfoldsundersøkelse. Arts Council 2019, op. cit.

- ◆ Vi mener, for det første, at det vil være viktig å inkludere alle kulturfeltene i et slikt utviklingsarbeid for å kunne gi et bilde av bredden i kulturlivet. Det bør derfor prioriteres å ta med alle linjene i matrisen.
- ◆ I prioriteringen mellom kolonnene i matrisen, er det uten tvil kolonnene for henholdsvis skapere/utøvere og brukere som er de viktigste. Cellene i kolonnen for innhold vil være vanskeligere å tallfeste, og kolonnene for forvaltning og utdanning kan eventuelt gis lavere prioritet dersom det blir nødvendig å velge.
- ◆ Når det gjelder skillet mellom amatørkultur og profesjonell kulturell virksomhet, vil de to delene kreve ulike tilnærminger og datainnsamlingsstrategier. Å inkludere begge vil derfor ha betydelige konsekvenser når det gjelder arbeid og kostnader. Dersom det er nødvendig å prioritere, vil vi anbefale å starte med den profesjonelle kulturen, og eventuelt legge til amatørkultur i en fase to.

Datasituasjonen – muligheter og mangler

Så langt i dette kapitlet har vi diskutert de viktigste prinsippene for utvikling av et indikatorsett for inkludering på kulturfeltet og hvilke egenskaper et slikt indikatorsett bør ha. Vi har også gjennomgått noen sentrale begreper, definisjoner og avgrensninger. I det følgende skal vi se nærmere på hva som per i dag finnes av data som kan benyttes til å tallfeste ulike indikatorer og hva som er de viktigste manglene.

Til tross for at det finnes forholdsvis mye statistikk og data om kultursektoren i Norge, er det fortsatt mange hull og mangler som begrenser hva som er mulig å få til. De viktigste av disse er:

Mange datakilder dekker bare ett kulturfelt

Det finnes få relevante datakilder som dekker flere kulturfelt. Mange statistikkrutiner og enkeltundersøkelser er rettet mot smalere områder og er tilpasset disse områdenes spesielle kjennetegn og særegenheter. Et eksempel er det nye nasjonale systemet av publikumsundersøkelser ved museene som Kulturrådet har initiert. Dette vil kunne gi gode og representative besøksdata for hele museumsfeltet, men har ikke paralleller på andre kulturfelt som kan gi grunnlag for nasjonale målinger. Unntak fra dette mønsteret er SSBs kulturbruksundersøkelser som omfatter bruk av et bredt spekter av kulturtilbud. Denne undersøkelsen dekker altså hele bruker-kolonnen i figur 6.4. Også SSBs registerbaserte sysselsettingsstatistikk er sektoroverskridende, og gir muligheter til å beskrive hvem som jobber i alle kulturnæringer i Norge.

Mange datakilder har geografiske eller demografiske avgrensninger

Det finnes også flere enkeltundersøkelser som ser på kulturbruk i sin alminnelighet på tvers av mange kulturfelt. Men felles for disse er at de har andre avgrensninger som gjør at de ikke er anvendelige som datagrunnlag i et nasjonalt indikatorsystem. Noen av kildene er rettet mot spesifikke demografiske grupper. Dette gjelder for eksempel flere undersøkelser rettet mot barn og unges kulturbruk. Et eksempel er en undersøkelse gjennomført av Norsk publikumsutvikling og Opinion på oppdrag fra Oslo kommune.⁴⁰

---

⁴⁰ Norsk publikumsutvikling/Opinion. (2017). *Barn og unges kulturbruk i Oslo*. Opinion/Norsk Publikumsundersøkelse.

En annet eksempel er et bredt anlagt prosjekt i Bergen kommune om barnefamiliers kulturvaner og kulturbruk. Denne er konstruert som en husholdningsundersøkelse, der både barna og foreldrenes kulturbruk kartlegges flere ganger i løpet av en to-årsperiode. Undersøkelsen har et særlig søkelys på inkludering i kulturlivet og kartlegger blant annet ulike typer barrierer som hindrer kulturbruk. I tillegg kartlegger undersøkelsen både deltakelse ved profesjonelle kulturarrangement og deltakelse i amatørkultur både på skaper- og brukersiden.⁴¹

I Bergen gjennomføres det også i 2020 en større undersøkelse om studenters kultur- og mediebruk. Denne ser på de langsiktige trendene og har vært gjennomført to ganger tidligere, i 1998 og 2008.⁴² I tillegg finnes det en lang rekke kulturbruksundersøkelser med geografiske avgrensninger. Eksempler på dette er Norsk publikumutviklings serie med Publikumsatlas som lages på oppdrag fra enkeltfylker.⁴³ Et annet er Agderforsknings studie av kunstkonsum i de fem største byene i Norge.⁴⁴

Mangelfull standardisering på tvers av kilder

Dersom man kunne gå ut ifra at enkeltundersøkelser og datainnsamlingsrutiner på smalere kulturfelt benyttet de samme grunnleggende definisjonene og avgrensningene, ville det være mulig å plukke data fra ulike kilder til de enkelte delene av indikatorsettet. Overført til figur 6.4 ville det bety at undersøkelser og kilder fra de ulike cellene i matrisen enkelt kunne settes sammen og sammenlignes. Det er dessverre ikke alltid tilfelle. Kildene varierer, både når det gjelder grunnleggende begreper som definisjonen av innvandrere, hvordan kulturbruk defineres og hvordan de ulike kulturfeltene avgrenses. Det samme gjelder grensedragningen mellom amatørkultur og profesjonell kulturell virksomhet. I tillegg er det store forskjeller i datainnsamlingsmetodikk. Alle disse forskjellene setter grenser for hva man kan få til.

På den andre siden er det urimelig å forvente at alle datakilder som benyttes som utgangspunkt for et indikatorsett er fullt ut standardisert. Det vil være nødvendig å foreta tilpasninger og estimeringer for å korrigere for eventuelle skjevheter. Det viktigste er at dette gjøres eksplisitt og transparent og dokumenteres grundig.

Mange datakilder er enkeltstående undersøkelser som ikke vil bli gjentatt

En kanskje enda større utfordring, er at svært mange av de undersøkelsene som gjennomføres, med stor sannsynlighet ikke vil bli gjentatt innenfor en rimelig tidshorisont. Dette gjør dem lite egnet som utgangspunkt for et indikatorsett som skal ta pulsen på et politikkområde som endrer seg over tid. Datakilder som skal brukes til dette formålet, bør være planlagt og designet for gjentakelse, og frekvensen bør ikke være lavere enn maksimum fire år.

---

⁴¹ Undersøkelsene gjennomføres av ideas2evidence på oppdrag fra Bergen kommune. Det er planlagt fire undersøkelser spredt over en periode på ca. to år. Den første undersøkelsen ble gjennomført i 2019, men Bergen kommune har ennå ikke publisert en rapport fra denne datainnsamlingsrunden.

⁴² Undersøkelsene gjennomføres av prosjektet "Bergensstudentar og kultur", ledet av professorene Jostein Gripsrud og Jan Fredrik Hovden, begge ved institutt for informasjons- og medievitenskap ved UiB. Det er ideas2evidence som står for innsamlingen av data i 2020.

⁴³ Slike undersøkelser er foreløpig laget for Vestfold, Oslo, Akershus og Hordaland.

⁴⁴ Bjørnsen, E., Lind, E. & Hauge, E. S. (2012). *Kunstkonsum i storbyene. En studie av brukere og ikke-brukere av det offentlig finansierte kunsttilbudet i byene Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger og Kristiansand*. Agderforskning FOU-rapport 7/2012.

Mange av kildene på kulturområdet mangler informasjon om innvandrerstatus

Den kanskje største utfordringen av alle, er at relevante datakilder mangler opplysninger om landbakgrunn eller innvandrerstatus som gjør det mulig å skille mellom befolkningsgruppene. Selv SSBs kulturbruksundersøkelse, som er den eneste gjentakende og generelle befolkningsundersøkelsen om kulturbruk som vi har, gir i praksis ikke denne muligheten. Kjennetegnet landbakgrunn er inkludert i datamaterialet, men gruppene av innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre er for små til at SSB vil skille dem ut som egne kategorier i de tabellene som publiseres. Dette skyldes ikke bare at særlig den siste av disse to gruppene, er forholdsvis liten også i populasjonen. Men i tillegg har disse gruppene også betydelig lavere svarprosent i slike undersøkelser enn den øvrige befolkning. Dette gjør at de normalt er underrepresentert i generelle befolkningsundersøkelser som dette.

Da SSB i 2009 utgav en egen publikasjon som sammenlignet personer med innvandrerbakgrunn med den øvrige befolkning, var dette gjort ved å trekke to ekstra utvalg, ett for personer med innvandrerbakgrunn fra vestlige land (366 personer) og ett for personer med innvandrerbakgrunn fra ikke-vestlige land (1.941 personer). Svarprosenten i den siste gruppen var 42,5 prosent, sammenlignet med 56,9 prosent i den vanlige kulturbruksundersøkelsen. Om det skal være mulig å beskrive forskjellen mellom personer med innvandrerbakgrunn og den øvrige befolkning og hvordan disse forskjellene utvikler seg over tid, krever dette med andre ord en permanent omlegging av rutinene for kulturbruksundersøkelsen.⁴⁵

Når det gjelder SSBs statistikk over sysselsatte i kulturvirksomhet, er denne registerbasert og kan kobles med andre register som blant annet gir informasjon om innvandrerbakgrunn. Den kan slik sett gi grunnlag for rimelig detaljerte analyser fordelt på ulike kulturområde og kulturnæringer. Det er imidlertid lite av dette som gjøres til gjenstand for regulær publisering. Unntaket er de få tabellene i den årlige kulturstatistikken som viser sysselsatte i et fåtall sterkt aggregerte kulturnæringer. Her får vi f.eks. se antall personer med innvandrerbakgrunn i næring *90.03 Selvstendig kunstnerisk virksomhet*, men denne kunne vært brutt videre ned på f.eks. *visuell kunst, musikk, scenekunst og litteratur*.⁴⁶ Den tidligere nevnte nordiske publikasjonen om ansatte ved statlige kulturinstitusjoner⁴⁷ bygger på disse registrene og illustrerer hvor detaljert statistikk det er mulig å produsere. Dette er imidlertid basert på spesialanalyser og ikke en del av SSBs regulære publiseringsplan.

Noen forslag til løsninger

Et indikatorsett på et så komplekst område som mangfold i kulturlivet vil, som påpekt over, måtte finne en balanse mellom det optimale og det praktisk mulige. I det følgende diskuterer vi noen konkrete forslag til løsninger som adresserer noen av de svakhetene og manglene vi har diskutert

---

⁴⁵ SSB opplyser per telefon at de har et ønske om å gjenta opplegget med trekking av ekstrautvalg blant personer med innvandrerbakgrunn når kulturbruksundersøkelsen skal gjentas på nytt i 2021. De sier samtidig at dette forutsetter tilføring av ekstra midler. Kunnskapsdepartementet har imidlertid avslått å finansiere en slik utvidelse og man avventer for tiden svar fra Kulturdepartementet som også er blitt forelagt et spørsmål om finansiering. Det opplyses også at det har vært diskutert å utvide det generelle utvalget til kulturbruksundersøkelsen opp til et nivå hvor det vil være mulig å gjøre enkle analyser også for gruppen av personer med innvandrerbakgrunn. Dette vil i så tilfelle kunne løse problemet på mer permanent basis.

⁴⁶ SSB (2019) Kulturstatistikk 2018, tabell 3.17

⁴⁷ Kulturanalys Norden (2017), *op. cit.*

over. Ingen av disse vil løse alle utfordringene, men likevel bringe situasjonen noen hakk nærmere en god løsning.

I flere av forslagene berører vi også inkludering av andre grupper enn personer med innvandrerbakgrunn. Dette ligger utenfor rammen for denne rapporten, men vi tror at det i de fleste tilfeller vil gi mening å se indikatorutviklingen i samarbeid med Kulturrådets øvrige mangfoldsarbeid dersom man først går til det skritt å rigge nye datainnsamlingsrutiner på dette feltet.

Mer omfattende bruk av SSBs registerdata

SSBs sysselsettingsdata koblet med andre registre vil, som nevnt over, kunne gi relativt rik informasjon om de som jobber i kultursektoren fordelt på personer med innvandrerbakgrunn og den øvrige befolkning. Relatert til figur 6.4, ville dette kunne gitt relevante data for hele kolonnen for skapere/utøvere. Dette er data som finnes, men som ikke hentes ut og legges til rette for dette formålet i den detaljrikdom som det er behov for. Relevante registerdata vil trolig kunne leveres fra SSB årlig og bearbeides av en ekstern aktør. Eventuelt vil det trolig være mulig å bestille ferdige analyser (aggregeringer) direkte fra SSB. Begge løsninger vil være beheftet med en kostnad.

En slik årlig registerbasert statistikk vil gi presise og rimelig detaljerte data om hvem som jobber i den profesjonelle delen av kulturlivet. Statistikken vil likevel ha sine begrensninger:

- ◆ Den vil for ansatte i kulturinstitusjoner ikke kunne skille presist mellom ansatte i kunstneriske og andre stillinger.
- ◆ Den vil bare beskrive den profesjonelle delen av kulturlivet og trolig med en rimelig snever grensedragning mot ulike former for semiprofesjonell kulturproduksjon.
- ◆ Den vil ikke inkludere frivillig arbeidskraft ved kulturinstitusjoner og kulturarrangement.
- ◆ Den vil kunne håndtere mangfold, definert som personer med innvandrerbakgrunn, men få av de andre relevante dimensjonene som ofte diskuteres i mangfolds-sammenheng, som funksjonsevne og seksuell orientering.

Survey/rapporteringsskjema til kulturinstitusjoner

En annen innfallsvinkel for å få mer systematiske informasjon om produksjonssiden av kulturlivet (altså kolonnen for skapere/utøvere i figur 6.4), er å rette en survey eller et rapporteringsskjema mot kulturinstitusjoner. Det er en slik survey som er kjernen i engelske Arts Councils mangfoldsrapport.⁴⁸ Rapporteringsskjemaet sendes til vel 600 kulturinstitusjoner som mottar støtte fra Arts Council (National Portfolio Organisations) og som dermed har et ekstra insentiv for å svare.⁴⁹

Rapporteringsskjemaet brukes til å samle informasjon om hvordan ulike kategorier av ansatte (permanent, midlertidig, frivillig, kunstnerisk, ledelse) fordeler seg på ulike kjennetegn med relevans for inkludering og mangfold (kjønn, alder, etnisitet, funksjonsevne og seksuell orientering). Institusjonene blir bedt om å oppgi summerte tall, ikke informasjon på individnivå. Det er likevel en betydelig del av organisasjonene som oppgir at de ikke kan, eller ikke vil svare, for mange av disse kjennetegnene. For etnisitet gjelder dette vel en tredjedel av de ansatte, for funksjonsevne rundt

⁴⁸ Arts Council (2019), op. cit.

⁴⁹ Dette er omfattende rapporteringsskjema som benyttes til å samle data om en rekke forhold ved den enkelte kulturinstitusjon, ikke bare ansatte, men også økonomi, aktiviteter, publikumsrettet arbeid og besøk etc.

halvparten og for seksuell legning nesten 70 prosent. Dette skyldes nok ofte at dette er informasjon som de som fyller ut skjemaet på vegne av kulturinstitusjonene ikke har oversikt over. Men det er også rimelig å tro at mange vegrer seg for å formidle slike opplysninger. Dette er informasjon som i GDPR-sammenheng defineres som sensitive data som skal behandles med ekstra varsomhet. Selv om opplysningene gis aggregert, vil de for mindre institusjoner kunne gi grunnlag for identifisering av enkeltpersoner.

Manglende svar reduserer uansett presisjonen til disse tallene betydelig og viser begrensningen ved denne metoden. For kjennetegn som etnisitet/ innvandrerbakgrunn vil registerdata gi langt høyere presisjon enn survey-baserte metoder. For kjennetegn som funksjonsevne, og i enda større grad seksuell legning, finnes det derimot ikke noe alternativ.

En annen utfordring med et slikt rapporteringsskjema eller en survey, er å få institusjonene til å svare, særlig fordi dette vil være en undersøkelse som må gjentas med jevne mellomrom og derfor vil medføre en betydelig rapporteringsbelastning. Engelske Arts Councils er her i en spesiell posisjon fordi organisasjonen forvalter de statlige tilskuddene til de aktuelle kunst- og kulturinstitusjonene. Dette er derfor institusjoner/organisasjoner som kan gis et ekstra påtrykk for å avgi slike data, og som også kan ha ekstra insentiver for å gjøre det. Det norske Kulturrådet har ikke en sammenlignbar rolle, og vil derfor ha større utfordringer med til å legge en rapporteringsbyrde på sektoren.

Rapportering om inkluderingsaktiviteter og -tiltak

Dersom man først går til det skritt å rigge en survey eller rapporteringsrutine rettet mot statlige kulturinstitusjoner og tilskuddsmottakere, bør det også vurderes å inkludere et annet interessant element fra Arts Councils opplegg. Dette benevnes som *The Creative Case for Diversity rating*, og er en sammensatt indikator som beskriver hva institusjonen faktisk gjør for å stimulere til økt inkludering og mangfold.

Mens alle de andre delindikatorene vi har diskutert i dette kapittelet, handler om *resultater* av inkluderingsarbeid, går denne indikatoren ett steg tilbake i resultatkjeden og observerer de *tiltakene* som kulturinstitusjonene setter i verk for å nå disse resultatene. Indikatoren ser på følgende aktiviteter og tiltak:

- ◆ Artistic programming - integrating diversity
- ◆ Engaging a diverse range of people in developing and delivering their programme
- ◆ Supporting talent development among diverse artists and companies
- ◆ Identifying and prioritising resources to deliver diverse work
- ◆ Self-evaluation and sharing of best practice
- ◆ Participating or driving initiatives to promote equality and diversity in arts and culture⁵⁰

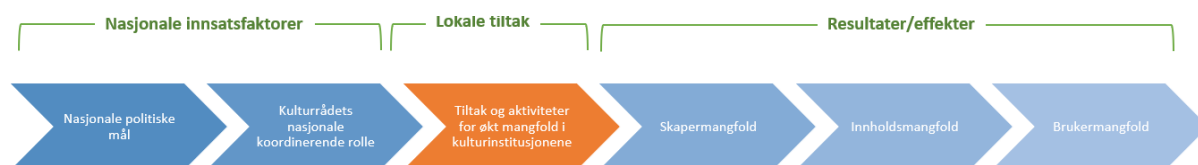
På grunnlag av en rekke spørsmål om disse områdene i rapporteringsskjemaet, klassifiseres institusjonene i tre grupper, «good», «met», «not met», og den endelige indikatoren er andelen institusjoner som klassifiseres som «good».

---

⁵⁰ Arts Council (2019), s. 39

En slik tiltaksbasert indikator er særlig interessant i lys av Kulturrådets nye oppdrag for økt mangfold, inkludering og deltakelse i kultursektoren, der målet er «å utvikle en nasjonal og langsiktig innsats som skal mobilisere til målrettet handling i kulturinstitusjoner og kulturlivet generelt». ⁵¹ Indikatoren kan i dette perspektivet plasseres inn i følgende enkle resultatkjede:

Figur 6.5: Resultatkjede for Kulturrådets nasjonale og langsiktige innsats for økt mangfold og inkludering

Indikatoren vil gi et mer direkte og umiddelbart mål på Kulturrådets evne til å skape endring og innsats på institusjonsnivå, enn resultatindikatorene som ligger lenger ute i resultatkjeden og som derfor tar lenger tid å endre. I tillegg vil en mellomliggende indikator som dette, gi interessante analytiske muligheter med tanke på å bygge kunnskap om *effektene* av ulike typer tiltak. De ekstra kostnadene ved datainnsamling vil også være forholdsvis små, dersom det likevel etableres en rapporteringsrutine eller survey rettet mot statlige kulturinstitusjoner og tilskuddsmottakere.

Permanent inkludering av innvandrerbakgrunn som analyserbart kjennetegn i SSBs kulturbruksundersøkelser

Som nevnt over, er SSBs kulturbruksundersøkelser den eneste datakilden som gir et bilde av hele befolkningens bruk av kulturtilbud på tvers av alle kulturfelt. Skal denne kunne brukes som utgangspunkt for å studere utviklingen i forskjeller mellom personer med innvandrerbakgrunn og den øvrige befolkning, er det likevel nødvendig å øke utvalgsstørrelsen. Dette er trolig en billigere løsning enn å etablere andre rutiner for innsamling av representative breddedata om kulturbruk.

Samordning og standardisering av publikumsundersøkelser

Fordelen med *befolkningsundersøkelser* til måling av kulturbruk, er at de både gir informasjon om de som bruker og de som ikke bruker ulike kulturtilbud. Dette gir kunnskap som er relevant når det gjelder å forstå mekanismer og barrierer som hindrer eller reduserer kulturbruk.

Alternativet til brede befolkningsundersøkelser, er *publikumsundersøkelser* som rettes direkte mot de som faktisk oppsøker eller bruker ulike kulturtilbud. Disse gir ikke kunnskap om ikke-bruk og barrierer, men kan til gjengjeld gi mer dybdekunnskap om hvorfor et konkret kulturtilbud oppsøkes og om opplevelser, inntrykk og erfaringer fra konkrete arrangement. Utfordringen med slike publikumsundersøkelser er at de svært ofte er enkeltstående. De gjennomføres normalt ikke i standardisert form på et stort nok utvalg av enkeltarrangement, til at man med rimelig sikkerhet kan si at de representerer et kulturfelt. Vanligvis vil de derfor ikke være relevante å benytte i nasjonale indikatorsystem.

Systemet med standardiserte publikumsundersøkelser i museene, som første gang gjennomføres i 2019 og 2020 på initiativ fra Kulturrådet, har potensial til å bøte på denne begrensningen. Systemet vil gi muligheter til å generere representative data fra hele museumssektoren. Om det i tillegg inneholder

⁵¹ Kulturrådets tildelingsbrev for 2020 fra Kulturdepartementet

relevante spørsmål som gjør det mulig å beskrive inkludering og mangfold blant de besøkende, vil de kunne gi informasjon som kan benyttes i et nasjonalt indikatorsystem.

Et annet forsøk på å utvikle standardiserte publikumsundersøkelser for et bredt utvalg av kulturarrangement, gjennomføres av Norsk Publikumsutvikling. Disse skal, ifølge opplysninger på organisasjonens hjemmeside, løftes til et nytt nivå i et pilotprosjekt kalt PUBDATA 2019-2020, hvor standardiserte publikumsundersøkelser skal kombineres med transaksjonsdata fra billettsystemer, befolkningsundersøkelser og nasjonale husholdningsdata. Målet er ifølge NPU å «å gi institusjonene innsikt i egen publikumsutvikling og bransjen et samlet bilde av brukere, ikke-brukere og potensielle brukere». ⁵² Modellen og inspirasjonskilden for opplegget er engelske The Audience Agency som har utviklet et tilsvarende system, kalt The Audience Finder. ⁵³

Det er vanskelig å vurdere utfra de beskrivelsene som er tilgjengelig, om PUBDATA-systemet har potensial til å bidra med informasjon i et nasjonalt indikatorsett. Det vil for det første avhenge av om utvalget av kulturinstitusjoner som gjennomfører publikumsundersøkelser, er stort og representativt nok til at det vil genereres data som kan gi et rimelig presist og dekkende bilde på nasjonalt nivå. Det vil også avhenge av at det metodiske opplegget ellers er utformet med tanke på *representativitet*, f.eks. at det velges ut et representativt antall arrangement ved hver enkelt institusjon, og at det finnes entydige metoder og instruksjoner for hvordan undersøkelsene gjennomføres. I tillegg må selvfølgelig undersøkelsene inneholde relevante spørsmål som gjør det mulig å beskrive inkludering og mangfold på en standardisert måte. Om undersøkelsene også gir muligheter til å kartlegge de interkulturelle aspektene vi diskuterte over, vil dette være en særlig styrke.

---

⁵² <https://norskpublikumsutvikling.no/projects/pubdata-2019-2020>

⁵³ <https://www.theaudienceagency.org/insight/getting-started-with-the-audience-development-planner-tool>

Vedlegg: Referanser fra de nordiske kulturrådene

Danmark

Dansk komponistforening. (2018). *Repertoire statistikk for danske symfoniorkestre, operaer, ensembler og musikkfestivaler*. Hentet fra: https://issuu.com/komponistforeningen/docs/statistik_final

Dansk Live. (2018). *Diversitet i musikbranchen og Live Talent 2018. Opsamling på innsats om mangfoldighet i livemusikken, støttet av Tuborgfondet*. Hentet fra: http://dansklive.dk/assets/1-Aktiviteter/1.2-Innsatser/LIVE-TALENT/Diversitet_i_musikbranchen_og_Live_Talent_2018.pdf

Dansk Skuespillerforbund. (2010). *Mangfoldighet på den danske scene. En undersøkelse av holdninger og praktiske erfaringer med mangfoldighet og inklusjon i dansk film og scenekunst*. Hentet fra: http://skuespillerforbundet.dk/fileadmin/user_upload/documents/Nyheder/Rapporter_under_søgelser/Mangfoldighet_kunstscolerne_rapport_vol_1.pdf

Madsen, D. (2019). Køn, etnisk diversitet og cash. *Det postomdelte. Fagblad for foreningen af danske sceneinstruktører* (86), 12-17. Hentet fra www.stagedirectors.dk/wp-content/uploads/2019/03/DPO-86-web.pdf

Lundgaard, I. B. & Jensen, J. T. (2013). Museer: Viden, demokrati, transformation. Hentet fra <https://slks.dk/fileadmin/publikationer/Kulturarv/Museer.%20Viden.%20Demokrati.%20Transformation.pdf>

Statens kunsthåndverk. (2017). *Fold musik ud! Charter for diversitet i dansk musikkliv*. Hentet fra: https://www.kunst.dk/fileadmin/user_upload/Kunst_dk/Dokumenter/Om_os/Publikationer/2017/Charter_for_diversitet_i_dansk_musikkliv_2017.pdf

Finland

Arts Promotion Centre Finland. (2017). *Taikes stöd för främjande av konst och kultur 2017*. Hentet fra: https://www.taika.fi/documents/1215167/0/Vuositolasto_2017_sv_.pdf/80b751d9-4850-16eb-c593-c38b3731f2f8 (see pages 17 and 29).

(Arts Promotion Centre Finland og Kulturrådet Finland har produsert statistikk om ulike språkgrupper som tilskuddssøkere- og mottakere siden 2002. De aktuelle språkgruppene er: Finsk, svensk, andre. Årlig statistikk gir informasjon om andelen med utenlandsktalende etter kunstform. Statistikken er på finsk, og de siste ovennevnte svenske (og engelske) versjonene er fra 2017).

Arts Promotion Centre Finland. (2016). *Suomeen pakolaisina ja turvapaikanhakijoina vuosina 2011–2016 saapuneet taiteilijat*. Hentet fra:

https://www.taike.fi/documents/10921/1094274/Roiha_Pakolaistaustaiset_taiteilijat_selvitys.pdf/8190c7b9-aea1-4b2e-b7a2-22836a03d233

(Kun tilgjengelig på finsk. Publikasjonen omhandler kunstnere som har kommet til Finland som asylsøkere).

Arts Promotion Centre Finland. (2019). *Minustako taiteilija? Suomen romanien ajatuksia ammattitaiteilijuudesta*. Hentet fra:

https://www.taike.fi/documents/10162/31076/Minustako+taiteilija_Suomen+romanien+ajatuksia+ammattitaiteilijuudesta.pdf/e7494421-dec1-6fe2-6cc3-98bfcdb06e09

(Kun tilgjengelig på finsk. Studien omhandler Romani-folks holdninger til profesjonelt kunstnerskap)

Karhunen, P. (2013). *Immigrant artists in the Finnish support system for the arts (Summary)*. Arts (Promotion Centre Finland). Hentet fra:

<https://www.taike.fi/documents/10921/0/Immigrant+artists+in+the+Finnish+support+system+for+the+arts.pdf>

En oppdatert versjon av den ovennevnte studien finnes også i denne antologien:

Karhunen, P. (2018). Som konstnärer bland sina gelikar –är invandrarna jämställda inom det finländska stödsystemet för konst? I: Kulturanalys Norden (red). *Vem får vara med? Perspektiv på inkludering och integration i kulturlivet i de Nordiska länderna*. s.168-187. Hentet fra:

https://kulturanalys.se/wp-content/uploads/2018/02/Antologi_Vem-får-vara-med_webb.pdf

Sverige

Ericsson, M. (2016). *Historisk forskning om rasism och främlingsfientlighet i Sverige- en analyserande kunskapsöversikt* (Rapport til Forum för levande historia). Hentet fra:

https://www.levandehistoria.se/sites/default/files/material_file/historisk_forskning_om_rasism_och_framlingsfientlighet_i_sverige.pdf

Kalonaityté, V., Kawesa, V. & Tedros, A. (2007). Att färgas av Sverige. Upplevelser av diskriminering och rasism bland ungdomar med afrikansk bakgrund i Sverige. Ombudsmannen mot etnisk diskriminering. Hentet fra: <https://www.do.se/globalassets/publikationer/rapport-att-fargas-av-sverige.pdf>

Kulturanalys Norden. (2017). *Kultur med olika bakgrund. Utländsk bakgrund bland anställda på statligt finansierade kulturinstitutioner i Norden*. Hentet fra: https://kulturanalys.se/wp-content/uploads/2018/02/Kultur-med-olika-bakgrund_webb.pdf

Kulturanalys Norden. (2018). *Vem får vara med? Perspektiv på inkludering och integration i kulturlivet i de Nordiska länderna*. Hentet fra: https://kulturanalys.se/wp-content/uploads/2018/02/Antologi_Vem-får-vara-med_webb.pdf (s. 61-71)

Kulturrådet Sverige. (2019). *Kreativa platser*. (Rapport). Hentet fra: <http://www.emagin.se/paper/1t47z45r/paper/1#/paper/1t47z45r/1>

- Länsstyrelsen Stockholm. (2018). *Antisvart rasism och diskriminering på arbetsmarknaden* (rapport 2018:21). Hentet fra: https://cemfor.uu.se/digitalAssets/755/c_755790-l_3-k_r2018-21-antisvart-rasism-och-diskriminering-webb.pdf
- Myndigheten för Kulturanalys. (2015). *Kultur av vem? En undersökning av mångfald i den svenska kultursektorn* (Rapport 2015:2). Hentet fra: https://kulturanalys.se/wp-content/uploads/2015/06/Kultur-av-vem_digital_20150624.pdf
- Myndigheten för Kulturanalys. (2017). *Vilken mångfald? Kulturinstitutioners tolkningar av mångfaldsuppdraget* (Rapport 2017:3). Hentet fra: <https://kulturanalys.se/wp-content/uploads/Vilken-mångfald.-Rapport-2017-3.pdf>
- Mångkulturellt centrum. (2004). *Tid för mångfald. Utgångspunkter och resultat*. Hentet fra: <https://mkcentrum.se/tid-for-mangfald/>
- Statens Kulturråd. (2016). *Queer kultur*. (Rapport 2016:3). Hentet fra: <http://www.e-magin.se/paper/9v4v7ccd/paper/1>
- Statens Kulturråd. (2017). *Konsten att beröra*. (Kulturrådets skriftserie 2017:1) <http://www.e-magin.se/paper/2tq4v2xg/paper/1>
- Statens Kulturråd. (2019). *Kulturskolan i siffror. Sammanfattning av tillgänglig statistik 1997-2018*. Hentet fra: <http://www.e-magin.se/paper/jt8n6sv4/paper/1#/paper/jt8n6sv4/1>

IDEAS2EVIDENCE

Bygger kunnskap